

צ'עיינות

למחשבת חב"ד

250 שנה להסתלקות
הבעש"ט זצ"ל

מן שמיא נחית עמ' 8

תורת פלאות עמ' 20

אהבת ישראל עמ' 24

מתולדות חייו עמ' 26

ניצוצות לשבועות
הרב מנחם ברוד

משה רבינו, דוד המלך
והבעל-שם-טוב
הרב יואל כהן

מצות אחדות ה'
הרב שניאור זלמן גופין

משה רבינו, דוד המלך והבעל-שם-טוב

במתן-תורה נתן הקב"ה לישראל את היכולת להתקשר איתו בתכלית השלמות, אולם בגילוי קשר זה ישנם שלושה שלבים. השלב הראשון החל להתגלות בפועל בשעת מתן-תורה; השלב השני התממש על-ידי מלכות בית דוד; והשלב השלישי יושלם בגאולה העתידה • ההתנוצצות מגילוי זה של השלב השלישי החלה לפעם בבית מדרשו של מורנו הבעש"ט, שיום ההילולא שלו חל בחג השבועות

הרב יואל כהן

חידושו של הבעש"ט בהקשר לחג השבועות. יש לציין, שבשנה זו, חל חג השבועות, יום ההילולא, ביום רביעי, בדיוק באותה קביעות בה חל יום ההסתלקות בשנת ה'תק"כ, כפתגמו הידוע של ארמו"ר הזקן ש"ביום הרביעי נטלו (בטי"ת) המאורות".

נקודה אחת משותפת

א. בחג השבועות זמן מתן תורתנו, אירעו במהלך הדורות עוד שני אירועים כלליים: ביום זה הסתלק

דוד המלך ע"ה, ואלפי שנים אחר-כך, ביום זה בשנת ה'תק"כ, הסתלק מורנו הבעש"ט. כל מה שנעשה בעולם הוא בהשגחה פרטית מלמעלה. אם כך בנוגע לכל הדברים שמתרחשים בעולם, על אחת כמה וכמה בנוגע לעניינים הקשורים לעם ישראל, ובפרט מאורעות הקשורים לכלל עם ישראל ולכלל הדורות כולם. המאורעות הנ"ל שאירעו בחג השבועות קשורים קשר הדוק וממשיכים את עניינו העיקרי של חג השבועות כיום מתן תורתנו. בשעת מתן-תורה עם ישראל הפך להיות עם וקיבלנו את התורה מאת הקב"ה; דוד המלך גם הוא החל עניין חדש בעם ישראל – עליידו החלה מלכות בית דוד הנצחית; וגם הבעש"ט גילה דרך מיוחדת בעבודת

ה', דרך החסידות, שהיא משפיעה ונוגעת לכלל עם ישראל. וכפי שהוזכר לעיל מענה המשיח לבעש"ט על שאלתו "אימתי קאתי מר?" לכשיפוצו מעיינותיך חוצה". ה"קאתי מר" אינו רק שכר הניתן מלמעלה על הפצת מעיינות החסידות, אלא מעיינות אלה שגילה הבעש"ט הם התנוצצות וטעימה מתורתו של משיח, מהגילוי שיתגלה לעתיד לבוא. לכן הפצת המעיינות היא ההכנה הטובה ביותר לגאולה והיא העבודה המזרזת את בואה. אם-כן הבעש"ט אינו רק צדיק גדול שעמד לישראל באחד הדורות, אלא עבודתו ודרכו המיוחדת שייכים לכללות עם ישראל וגאולתו. מכך ששלושה אלה – מתן-תורה, והסתלקותם של דוד המלך ע"ה והבעש"ט – התרחשו ביום אחד, יש ללמוד שיש נקודה אחת משותפת שמאחדת ביניהם. באחת השיחות¹, עמד הרבי על עניין זה וביאר, שבפעם יש כאן נקודה אחת שבאה לידי ביטוי וגילוי בשלושה שלבים. במתן-תורה ניתן הכוח הכללי לכללות העניין, אבל בגילוי התגלה אז השלב הראשון; והשלב השני התגלה בפועל על-ידי דוד המלך; והשלב השלישי החל להתגלות על ידי הבעש"ט וירושלם בזמן הגאולה העתידה.

1. לקוטי שיחות חלק ח', שיחה לחג השבועות.

"בור סוד" ו"מעיין המתגבר"

ב. במה דברים אמורים? במדרש מבואר² החידוש שהיה במתן-תורה באמצעות משה למלך שגזר ואמר, "בני רומי לא ירדו לסוריה ובני סוריה לא יעלו לרומי. כך כשברא הקב"ה את העולם גזר ואמר: 'השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם'³; כשביקש ליתן התורה, ביטל גזרה ראשונה ואמר: התחתונים יעלו לעליונים והעליונים ירדו לתחתונים, ואני המתחיל, שנאמר 'וירד ה' על הר סיני'⁴ (עליונים ירדו למטה), וכתוב 'ואל משה אמר עלה אל ה''⁵ (תחתונים יעלו למעלה)". מדברי המדרש עולה, שבביטול המחיצה ישנם שני

החסידות אינה נכנסת לדיון שכלי והוכחות אודות יסודי האמונה, אלא מסבירה גם לשכל האנושי ב'שפה' המובנת גם לו, כך שטוהר האמונה יוכל להאיר גם בדרגת השכל של האדם

שלבים: "עליונים ירדו לתחתונים" ו"תחתונים יעלו לעליונים".

וצריך ביאור: מה משמעותם של שני שלבים אלה? עליונים יורדים למטה – זאת אומרת שהקב"ה מתגלה במציאות התחתונים, דבר המהווה לכאורה עלייה לגביהם; אם-כן מהי משמעות ההוספה אחר-כך "תחתונים יעלו לעליונים"?

הביאור בזה הוא, אמנם גם ירידת העליונים למטה פועלת קשר כלשהו בין התחתונים לאור האלוקי העליון היורד אליהם, אבל כל עוד הגילוי האלוקי בתחתונים נעשה מצד ירידת העליונים אליהם – אין זה פועל שינוי במציאות התחתונים עצמם. אפשר להסביר את העניין על-ידי משל מרב המלמד את תלמידו. ייתכן אופן שהתלמיד מבין וקולט היטב את דברי הרב ומבינם על בוריים, אולם שכל התלמיד עצמו לא השתנה והתעלה על-ידי כך. והראיה – כאשר נבקש שיאמר ביאור בסוגיא שלא שמע עליה את הסבריו של הרב, הוא לא יוכל לעשות זאת. בנושא שעליו לא דיבר הרב – התלמיד אינו יכול לחדש ולהבין בכוחות עצמו. דבר זה מלמד, שכוון

2. שמות רבה פרשה יב, ג.
3. תהילים קטו, טז.
4. שמות יט, כ.
5. שמות כד, א.

השכל שלו לא השתנה עליידי לימודו מהרב. שפע השכל של הרב נמצא בו, אבל הוא לא משנה את שכלו.

אבל יש תלמיד, שלאחר שלמד הרבה מחכמת רבו, הוא מסוגל לחדש סברה עצמאית, גם בנושאים אחרים בהם הוא לא שמע מהרב. עליידי עיונו היטב בתורת רבו, שכלו שלו השתנה והזדכך, עד שהוא יכול ללמוד היטב בכוחות עצמו. אלא שגם לאחר שהתלמיד הזדכך, מובן שסברותיו אינן דקות ועמוקות כמו סברותיו של הרב. סוף סוף הוא נשאר

יעלו לעליונים⁸: לכל לראש הקב"ה התגלה במתן-תורה עם כל עצמיותו והגילוי העצום פעל התבטלות מוחלטת בכל העולם כולו עד ש"ציפור לא צווח, עוף לא פרח"⁸. אולם התגלות זו שבאה "מלמעלה למטה" אינה משלימה עדיין את מטרת מתן-תורה. לא מספיק שהאור האלוקי יימצא בעולם - "עליונים ירדו לתחתונים"; הכוונה העליונה היא, שגם המציאות הגשמית עצמה תשתנה ותזדכך - "תחתונים יעלו לעליונים". עליידי המושכת האור מלמעלה למטה, מתגלה בעולם אור נעלה ביותר, אולם כל זאת הוא

עליידי עניין המלוכה יהודי יכול להרגיש שהקשר עם הקב"ה אינו כדבר נוסף על מציאותו אלא זה קשור ממש לכל פרטי חייו, עד שבלי זה - חייו אינם חיים

מעלת האור, אולם ה'כלי' עצמו, העולם, אינו משתנה עליידי כך; דווקא עליידי עבודת וזיכוך התחתונים בכוחות עצמם, נעשה שינוי ב'כלי' והעולם עצמו מתרומם לדרגה נעלית יותר. אלא שכיוון שמדובר על זיכוך הנעשה בכוחות הנבראים, אס-כן זיכוך זה הוא מוגבל לפי ערך עבודתם.

במתן-תורה ניתן הכוח על כללות עניין חיבור העליונים עם התחתונים, בכל האופנים האפשריים, אולם בפועל ובגלוי החל אז רק השלב הראשון - ירידת העליונים למטה. וכלשון המדרש הנ"ל: "ואני המתחיל, שנאמר, וירד ה' על הר סיני", ואילו השלב השני של עליית התחתונים למעלה, החל רק לאחר מתן-תורה כאשר "אל משה אמר עלה אל ה'".

[אמנם גם לפני מתן-תורה הייתה עבודת התחתונים וזיכוכם, אבל אז הדבר נעשה בכוחות התחתונים עצמם ללא כל הדרכה ונתינת כוח מלמעלה. ובדוגמת תלמיד הלומד בכוחות עצמו לפני קבלתו מן הרב. באופן זה, אין לו דרך וכיוון איך ובמה עליו להתייגע. מה-שאיין-כן אחרי שמקבל דרך בלימוד, כיצד ובמה עליו להתייגע, אזי השגתו תהיה נעלית יותר, אף שגם אז היא מצומצמת לפי ערך כלי השכל המוגבלים שלו].

כל זאת הוא בנוגע לשני העניינים הראשונים - "עליונים ירדו לתחתונים" ו"תחתונים יעלו לעליונים". אבל במתן-תורה ניתן הכוח גם לעניין

שלישי. מטרת מתן-תורה היא לא רק שהעליונים והתחתונים יתחברו עליידי ירידת העליונים או עליית התחתונים, אלא הכוונה היא שהמחיצה המבדילה **תתבטל לגמרי**. כאשר תתבטל המחיצה בין העליונים והתחתונים אזי יהיו שתי המעלות גם יחד: התחתונים עצמם יתעלו לגמרי, אבל לא רק באופן מוגבל כפי שזה עכשיו, אלא הם יתחברו עם העליונים עצמם, עם בחינת הבל-יגבול שבאלוקות שלמעלה לגמרי מגדרי מציאותם.

זה שבשכלנו איננו מצליחים לצייר מצב של חיבור כזה ובהכרח שכל אחת מהמעלות באה יחד עם אחד החסרונות, זהו מפני שכעת התחתונים מובדלים בעצם מהעליונים - הנבראים התחתונים הם מוגבלים, והקב"ה, העליון, הוא בלתי מוגבל. אס-כן או שיתגלה הבל-יגבול אבל הגילוי לא יהיה קשור למהותו של העולם המוגבל עצמו, או שהתחתונים עצמם יזדככו, אבל במידה מוגבלת לפי ערכם בלבד. אולם על תקופת הגאולה העתידה נאמר⁹ "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר": אז יתגלה החיבור האמיתי שביניהם, והבשר הגשמי עצמו, מצד הגדרים שלו, יראה את אור-איין-סוף עצמו.

וגם על עניין זה ניתן הכוח במתן-תורה. אלא שבמתן-תורה זה ניתן בכוח ובהעלם בלבד, ורק לעתיד לבוא זה יתגלה בפועל.

ונמצא שישנם שלושה עניינים שניתנו במתן-תורה: א) ירידת העליונים למטה. דבר זה החל

המלכות מקיפה את הכול

ד. הקשר בין דוד המלך לעליית התחתונים למעלה הוא, על-פי המבואר בשיחתו של הרבי זי"ע, שהחידוש העיקרי אצל דוד המלך הוא שהתחדש בישראל עניין המלוכה, מלכות בית דוד הנצחית. הקשר של המלך עם העם שונה לגמרי מהקשר של רב עם תלמידו. הקשר של התלמיד לרב הוא רק בשייכות לרברי התורה שהוא לומד מפיו. התלמיד אינו לומד מהרב את פרטי סדר החיים האישיים שלו; אדרבה ייתכן שבתחומים אלה ואחרים התלמיד מבין טוב יותר מאשר הרב. יתירה מזו, תיתכן מציאות של רב ותלמיד שהקשר שלהם מוגבל גם בענייני התורה עצמם. הרב מתמחה במיוחד בסדר נזיקין ואילו בסדר קדשים ייתכן שהתלמיד אינו תלמידו.

מה-שאיין-כן הקשר של המלך עם עמו תופס ומקיף את כל ענייניו של העם. לאורח החי במדינת המלך אין שום דבר פרטי שאינו קשור למלכותו של המלך. לכן הדין הוא, שכאשר המלך אומר לאיש פלוני שלא יצא מביתו והאיש יצא - יש לו דין מורד במלכות והוא חייב מיתה¹⁰. ולכאורה מדוע הוא נחשב למורד? הוא לא המריד אנשים כנגד המלך, הוא לא עשה פעולה שתוכנה פוגע בעצם מלכותו, שהרי מלכותו של המלך אינה תלויה בכך שפלוני נמצא בבית זה ולא יצא ממנו?! אלא שכיוון שכל מציאות העם שייכת למלך, אס-כן כל הפרטים של

ה"קאתי מר" אינו רק שכר הניתן מלמעלה על הפצת מעיינות החסידות, אלא מעיינות אלה שגילה הבעש"ט הם התנוצצות וטעימה מתורתו של משיח

העם שייכים למלך וצריכים להיות בהתאם לרצונו, ואם ישנו פרט שנעשה היפך רצונו - זה עצמו מרידה במלכות.

וזהו הקשר בין מלכות בית דוד לעליית התחתונים למעלה: כנ"ל, ההבדל המהותי בין ירידת העליונים למטה לעליית התחתונים למעלה הוא בכך, שעליידי ירידת העליונים למטה, המטה, התחתון עצמו, מצד הגדרים שלו, לא נעשה מחובר לעליון; מה-שאיין-כן עליידי עליית התחתון למעלה התחתון עצמו משתנה.

בפועל ובגלוי כבר במתן-תורה. ב) עליית התחתונים למעלה. על דבר זה ניתן הכוח במתן-תורה, ואילו בפועל ממש ובגלוי הושלם עניין זה עליידי דוד המלך (כדלקמן). ג) ביטול המחיצה והחיבור המוחלט בין העליונים לתחתונים. גם לדבר זה ניתן הכוח במתן-תורה, אולם בפועל ממש החל עניין זה על-ידי תורת החסידות שגילה הבעש"ט ושלמות הגילוי תהיה רק בגאולה העתידה.

9. ישעיה מ, ה.

8. שמות רבה ספכ"ט.

10. רמב"ם הלכות מלכים פ"ג ה"ח.

6. אבות ב, ט.
7. ראה לקוטי שיחות ח"י עמ' 82.

אבן-הבוחן לכך שהתחתון מצד עצמו השתנה ונעשה קשור לעליון הוא בזה שהחיבור לעליון קשור עם כל הפרטים של התחתון.

וכפי שזה בתלמיד - הסימן העיקרי ששכלו השתנה על-ידי עיונו בתורת רבו הוא בכך שמעתה יכול הוא להבין הכנה מינימאלית בכל תחום אחר. אם יש תחום (שהוא בגדר השגת התלמיד) שהתלמיד אינו יכול להבינו - זאת אומרת שכוח שכלו לא השתנה. אם הוא עצמו היה משתנה - לא היה פרט, בתחום השכל וההכנה, שהוא לא היה יכול להבינו.

המלך. אמנם גם לפני עניין המלוכה בישראל, שהחלה בעיקר על-ידי מלכות בית דוד, יהודים למדו תורה וקיימו מצוות, אולם אז החיבור עם האלוקות היה כדבר נוסף על מציאותם. עניין המלוכה חידש שהקשר עם הקב"ה, תורתו ומצוותיו קשור לכל פרטי חייו של היהודי.

וזו משמעות החידוש שהתחדש על-ידי מלכותו של דוד המלך: הוא נטע בעם ישראל את עניין המלוכה, ועל-ידי זה השריש את עול מלכות שמים

מטרת מתן-תורה היא לא רק שהעליונים והתחתונים יתחברו על-ידי ירידת העליונים או עליית התחתונים, אלא הכוונה היא שהמחיצה המבדילה תתבטל לגמרי

זה שהמלכות קשורה לכל מהותו של האזרח מתבטא גם בזה שהעונש על המרידה במלכות, כל מרידה שתהיה, הוא עונש מיתה. אבן-בוחן נוספת האם דבר מסוים קשור למהות האדם היא המבחן מה יהיה כאשר הדבר יילקח ממנו - אם זה קשור למהותו, הוא לא יוכל להמשיך לחיות; אם הוא כן ממשיך לחיות - זאת אומרת שהדבר אינו קשור למהות שלו! ונמצא, שזה שהעובר על ציווי המלך, כל ציווי שיהיה, חייב מיתה, מבטא שהמלכות קשורה לעצם חייו של האזרח מצד שני טעמים: הן מצד זה שכל ציווי בכל תחום, גם בחיים האישיים של האדם, מחייב אותו ואם יעבור על הציווי נחשב הוא למורד במלכות; והן מצד זה שהעונש על המרידה במלכות, הוא מיתה. דבר זה מראה שעצם מציאותו של העם קשורה למלך, ואם האדם ממרה את ציווי - אין קיום למציאותו.

וכיוון שהביטול למלך בישראל נובע מכך שהמלך עצמו בטל למלכות שמים, ועל-ידי הביטול של העם אליו מתגלה, מתעורר ומתווסף בעם הביטול למלך מלכי המלכים¹¹, אם-כן יוצא שדרכו חודרת מלכות שמים בבני-ישראל בעצם מציאותם. כלומר, הביטול העצום של העם אל המלך המקיף את כל מציאותם - מהווה בעצם ביטול אל הקב"ה מלכו ואדונו של

בעצם מציאותם של היהודים. המצוות כפי שניתנו בסיני אינן קשורות ממש למהותו של האדם. שהרי יש מצוות שהאדם יכול לעבור עליהן ובכל זאת הוא אינו חייב מיתה. דבר זה עצמו מלמד שהמצוות אינן קשורות לעצם מהותו¹². והראיה - הוא יכול להמשיך לחיות גם בלעדיהן כביכול! מה-שאין-כן מצד עניין המלוכה שהתחדש על-ידי דוד המלך - הקשר עם הקב"ה, עול מלכות שמים, חודר ביהודי בעצם מציאותו. על-ידי עניין המלוכה יהודי יכול להרגיש שהקשר עם הקב"ה אינו כדבר נוסף על מציאותו אלא זה קשור ממש לכל פרטי חייו, עד שבלי זה - חייו אינם חיים ודבר זה בא לידי ביטוי במצוות המלך.

הקשר בין העולם לאלוקות

ה. אבל גם אחרי התבטלות זו, האדם נשאר בגדר מציאותו. התמסרותו למלך היא לפי ערך הכרתו בשלטונו וכוחו של המלך. הוא מתקשר עם המלך כפי שהוא מצומצם לפי השגתו. מה-שאין-כן מצד עניין ירידת העליונים למטה, המתבטא בנתינת התורה והמצוות לישראל בסיני, יהודי יכול להרגיש

12. וזה שישנן מצוות שהעובר עליהן חייב מיתה - אין זה מצד עצם המרידה במלכות הקב"ה, אלא מפני חומרתן של אותן עבירות. שהרי אם זה מפני המרידה - מדוע יש מצוות שאין חייבים עליהן מיתה ויש שכן? דבר זה מכריח לומר שסוג העונש תלוי בתוכן וחומרתן של כל אחת מהעבירות.

את רוממותו של הקב"ה כפי שהוא למעלה מהבריאה, אלא שהרגשה זו אינה יכולה להיקלט בפנימיותו. אמנם בביאת המשיח יהיה חיבור של שני הדברים יחד¹³. אז מתגלה בעולם רוממותו העצמית של הקב"ה ודבר זה עצמו יורגש באופן פנימי בתוך מציאות הבריאה. בתור הקדמה והכנה לכך, בערב שבת לאחר חצות של כללות ה"שית אלפי שנים" של העולם, התגלתה החסידות על-ידי הבעש"ט¹⁴ כטעימה מהגילוי שלעתיד. בתורת הבעש"ט מתגלה נקודה שמאחדת בין העליונים והתחתונים¹⁵. הבעש"ט לא רק גילה לתלמידיו הנעלים רזי תורה עמוקים, אלא עיקר הדגשתו הייתה - לאחד את העולם עם אלוקות. אחת הדוגמאות הבולטות לכך היא מפירושו של הבעש"ט על הפסוק, שהובא בשער היחוד והאמונה, "לעולם ה' דברך נצב בשמים"¹⁶. אל לנו לחשוב שהשמים נבראו על-ידי הקב"ה ואחר-כך הפכו למציאות עצמאית, אלא כל קיומם של כל הנבראים בכל עת ובכל רגע הוא מהדבר ה' המהווה אותם. בפירוש זה לא מדובר על האלוקות שלמעלה מהעולם; הבעש"ט מגלה בדברים אלה מהי מציאותו האמיתית של העולם הנברא - כל מהותו אינה אלא זה שהוא מתהווה בכל רגע מאת הקב"ה.

[וזו גם הסיבה שהבעש"ט הדגיש את עניין ההשגחה הפרטית על כל פרט מהבריאה, בשונה מהשיטה שההשגחה הפרטית היא רק על מין המדבר. בכך מרגיש הבעש"ט את הקשר בין הבריאה לבוורא, איך שכל פרט שמתרחש נוגע למעלה וקשור לתכלית הבריאה. עניין זה בולט גם בהדגשת הבעש"ט על כך שעבודת ה' צריכה להיות לא על-ידי סיגופים, תעניות והתנזרות מהגשמיות אלא דווקא מתוך בריאות הגוף ושמחה - "בכל דרכיך דעהו"].

אבל המעניין הוא, שאת הקשר של העולם עם האלוקות הבעש"ט מגלה לא בצורה של הסברים

13. הדבר מרומז בדברי הרמב"ם (הל' מלכים ספ"א) על מעלת מלך המשיח שהוא "הוגה בתורה... כדוד אביו": מצד אחד יש בו את מעלת התורה שניתנה בסיני, ההמשכה מלמעלה, ומצד שני יש בו את מעלת המלכות - דוד.

14. ראה אור החיים הק' (ר"פ צו. פינחס כו, יט) שבשנת ת"ק (זמן התגלות הבעש"ט) "יתחיל ניצוצי גילוי הגאולה". וראה שיחת הרבי זי"ע, ר"ח שבט ה'תש"נ ס"ח.

15. על פי זה מכאן הרבי זי"ע בדרך הרמז, מה שמתן-תורה היה בו' בסיון ואילו ההסתלקות (או זיכרון ההסתלקות - ראה בלקו"ש הנ"ל הערה 8) של דוד המלך הייתה בו' בסיון: ו' מורה על ששת ספירות המידות, השייכות למתן-תורה (כמאמר חז"ל (ברכות נח, א) "התפארת זו מתן-תורה"), ועניינם הוא המשכת האלוקות, המשפיע, מלמעלה למטה; ואילו ז' מורה על הספירה השביעית, ספירת המלכות, שהיא הספירה של דוד המלך, שהיא שורש הנבראים - עליית המקבל מלמטה למעלה. ואילו ההסתלקות של הבעש"ט, שהחל בחיבור שני העניינים יחד, הייתה בו' בסיון וקבורתו בו' סיון - שני העניינים יחד. ראה בלקו"ש הנ"ל הערה 42.

16. תהילים קיט, פט.

שכליים-אנושיים-מוגבלים, אלא הוא מגלה את האמת כפי שהיא מצד התורה. וכפי שהדבר בולט בסדר הופעת הדברים בספר התניא: בפרק א' מביא אדמו"ר הזקן את פירוש הבעש"ט על הפסוק "לעולם ה' דברך נצב בשמים" - מכך משתמע ש"דברך" ניצב תמיד, "לעולם", בשמים, ואילו יפסיק הכוח האלוקי להיות את הנברא - הוא יחזור להיות אין ואפס ממש כמו לפני ששת ימי בראשית. רק אחר-כך, אחרי שמבאר את גוף העניין כפי שהוא על-פי תורה, ממשיך אדמו"ר הזקן בפרק ב' ומסביר את טעמו השכלי של הדבר באופן שגם "המינים" יוכלו להבין את העניין בשכלם האנושי. אבל זהו שלב ב'; שלב א', היסוד לכל העניין הוא - הפסוק שנכתב בתורה הקדושה!

כאשר היסוד הוא השכל, אזי עד כמה שהעניין יהיה מובן וברור - סוף סוף הוודאות בעניין תלויה בהוכחה השכלית לכך, וגם ההוכחה החזקה ביותר היא מוגבלת. הוכחה שכלית מעצם טבעה אינה ודאות מוחלטת. הבעש"ט לא בא לחזק ביהודים את הוכחות השכל האנושי ליסודי האמונה, הוא בא לגלות את הנשמה האלוקית שביהודי. הוא האיר את אור האמונה כפי שהיא מצד התורה ומצד פנימיות הנשמה, ואת זה הוא גילה בתוך מציאותו של היהודי. מצד הנשמה הקדושה מונח בוודאות הכי מוחלטת אצל כל יהודי שהקב"ה מהווה את העולם בכל רגע, ואת ההנחה הזאת כפי שהיא מצד התורה ומצד הנשמה - גילה הבעש"ט בתודעתו של היהודי.

[דרך אגב, נקודה זו היא יסוד ההבדל בין ידיעת האלוקות כפי שהיא בתורת החסידות לכפי שהיא בספרי החקירה, אפילו בספרי החקירה של גדולי ישראל: החסידות אינה נכנסת לדיון שכלי אודות יסודי האמונה; אדרבה, בספרי החסידות מוצגים עיקרי האמונה בפשטות ובוודאות מוחלטת; אלא שאת אותם יסודות ועיקרים המושרשים וה'ידועים' מכבר בנשמה האלוקית באופן של אמונה, מסבירה החסידות גם לשכל האנושי ב'שפה' המובנת גם לו, כך שטוהר האמונה יוכל להאיר גם בדרגת השכל של האדם].

אם-כן יש כאן מיזוג של שני הדברים: מצד אחד מדובר על מציאותו של העולם, ומצד שני השרשת האמונה באחדות ה' שבבריאה אינה מבוססת על הסברי השכל האנושי אלא הדיבור האלוקי הוא זה שמאיר אצל היהודי. זו דוגמה למיזוג העליונים והתחתונים שיהיה לעתיד לבוא בתכלית השלמות. אז תושלם כוונת מתן-תורה - לחבר בין העליונים והתחתונים בתכלית השלמות.

עיר וקדיש מן שמיא נחית

מלך אדיר ואיש מדוכא

רבינו הזקן אמר פעם: כשהרבי (המגיד ממעזריטש) רצה לצייר את הרוממות של הסבא (הבעש"ט), אמר: כי רוממות מלך אדיר, הוא כלא נגד הרוממות של הרבי. וכשדיבר על הביטול של הבעש"ט, אמר: כי איש עני מדוכא השפל ונבזה ביותר בעיני עצמו אינו בערך לגבי הביטול של הבעש"ט. וכשסיפר זה רבינו הזקן אמר: הקשיבו יהודים, מה שהרבי אומר, זהו העניין של אור אין סוף למעלה מעלה עד אין קץ ולמטה מטה עד אין תכלית. ושקע בדביקות זמן מרובה.

(ספר השיחות תרצ"ו ע' 134)

כל ניצוץ תפס מקום

בכלל יש שני מיני בעלי בתים יש מי שהוא עשיר והכל מתנהג אצלו בהתפשטות גדולה, ואינו מדקדק על דברים קטנים, שאינו תופס מקום, אבל מי שהוא באמת בעל הבית הנה כל דבר קטן תופס מקום אצלו, ואין זה מצד כילות רק כן הוא מחוש בעל הבית אמיתי, כי גם דבר קטן תופס מקום. הבעש"ט הי' בעל הבית על העולם, וע"כ תפס אצלו מקום גם ניצוץ היותר קטן שבנשמות.

(ספר השיחות תרצ"ו ע' 149)

ממשיך אלוקות בדצ"ח

בגלל עבודתו - לקרב את כולם וועד שהי' מקרב גם אינם יהודים ופחותי הערך שבהם,

וכידוע שהראה קירוב ואהבה לגזלנים, ויתירה מזו: שאהבתו היתה גם לחי וצומח, זכה להמשיך גילוי אלוקות גם בחי וכידוע הסיפור שבעת תפלתו הרי העיזים שראו אותו נעמדו על רגליהם - שזהו גילוי בסוג החי, ובצומח, ואפילו גם בדומם [כידוע שהציצית של הבעש"ט התנועעו מעצמם - שזהו גילוי בסוג הדומם].

(שיחת יום ב' דחג הסוכות תשכ"ג)

מסוף העולם ועד סופו

בדור שלפנינו הבעש"ט ז"ל אשר כמוהו לא הי' מימות הראשונים פלאי פלאות ניסים היוצאים מהטבע היו נראים על ידו כאשר שמעתי מאאזמו"ר נ"ע (אדמו"ר הזקן) שהוא ותלמידו הרב המגיד נ"ע היו רואים מסוף העולם ועד סופו ממש בעין ראייה והיו אומרים מה שהיו רואים כאשר היה נראה בעליל לתלמידיהם, והיינו ע"י שהי' גלוי לפנייהם אור שנברא ביום ראשון שהשי"ת גזזו בתורה, הנה כל אלה המופתים האמיתיים מגלים גילוי א"ס ב"ה הבלתי בעל גבול.

(ספר החקירה להצמח צדק סה, א)

בראיה ממש ולא בנבואה

והבעש"ט ז"ל לא הי' המקום מסתיר אצלו כלל ומה שרחוק במקום ראה בראיה ממש (ולא בנבואה כו') וצ"ל שהוא זיכר ותיקן המקום עד שהיה בטל ממש ולא הסתיר כלל מפני שלא היה בבחי' יש כלל (כל' ספר של בינונים הנ"ל) וכמו

ציון הבעל שם טוב הקדוש במעוז'בוז'

על פי תורה בכוחו לעשות גם את העולם על פי תורה וביחוד מי שהוא עצמו תורה. אך, זה בנוגע להצלה פרטית, ואילו בעניין של הצלת רבים זקוקים לתפילה של רבים, ולצורך הצלת הכלל השתמש לפעמים בשמות הקדושים, וגם זאת לא בביטוי השמות בדיבור כי אם בכוונת השמות.

שכן בשמות הקדושים ישנן כידוע שלש מדרגות: מחשבה דיבור ומעשה. ומורינו הבעל שם טוב השתמש לפעמים בשמות הקדושים לצורך הצלת הכלל, וגם אז רק בכוונת השמות. אך עיקר עניינו של מורנו הבעל שם טוב היה לגלות אלוקות בעולם.

(אחרון של פסח תש"ד)

מקום ארון אינו מן המדה שעם היותו בבחי' מקום היה בטל בתכלית לגבי למעלה מן המקום כו', שהיה המקום בעצם מקום קדוש לית דין אתר הדיוט.

(ספר המאמרים תרס"ג ח"א ע' נח)

שימוש בשמות הקדושים

עניינו של מורנו הבעל שם טוב היה לגלות אלוקות בעולם, ולא השתמש בשמות הקדושים. הוד כ"ק אאזמו"ר ה'צמח צדק' אמר: אלה האומרים שמורנו הבעל שם טוב השתמש בשמות הקדושים - טועים, שכן יהודי בכלל המתנהג

מצות אחדות ה'

הרב שניאור זלמן גופין

מתוך שיעורים שניתנו בתכנית "לב לדעת"
במאמר ד"ה 'האומנם' תרמ"ג לכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב

עריכה: דובי ליברמן

מבוא

"דע את אלקי אביך ועבדהו"

מצוות אחדות ה' נלמדת מהפסוק "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", וכך כותב עליה הרמב"ם בספר המצוות¹: "המצווה השנייה היא הציווי שציוונו באמונת הייחוד, והוא שנאמין כי פועל המציאות וסיבתו הראשונה אחד".

ישנם כמה עניינים במצוות אחדות ה' ולפי תורת החסידות עיקר עניין אחדות ה' הוא שהקב"ה נותר 'אחד' גם לאחר שנבראו העולמות, למרות שלמראית עיני בשר הם מהווים מציאות 'נוספת' שאיננה חלק מאחדותו.

אם כן, כדי לקיים את המצווה שבה נצטוונו, עלינו לברר לעצמנו באיזו דרך ה' הוא אחד כעת, משנברא העולם, כשם שהיה אחד קודם שנברא.

חשיבות יתרה נודעת לקיום מצוות אחדות ה' גם למצווה אחרת, היא מצוות אהבת ה'. ידועה קושיית הרב המגיד ממעזריטש, המובאת בתחילת המאמר שבו אנו עוסקים: הכיצד מצווה התורה "ואהבת את ה' אלקיך"? האם ניתן לצוות על דברים שבלב? יכול מלך לגזור על נתיניו גזרות שונות ומשונות ככל שיעלה בדעתו, אך אין הוא יכול לגזור עליהם לאהוב אותו. אין הציווי תופס אלא בדברים הנתונים לבחירתו של אדם, והתעוררות רגש האהבה איננה מן

1. עשין ב.

הדברים הללו.

אלא, אומר הרב המגיד, יש להבין אחרת: "ואהבת" אינו ציווי אלא תוצאה. הציווי אמור בפסוק הקודם: "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד". שמיעה פירושה הבנה הנולדת מהתבוננות, והציווי הוא להתבונן בכך שה' אלוהינו אחד הוא, וכאשר ייגע האדם את מוחו בדבר תיוולד האהבה בלבו כפועל יוצא, ממילא.

זהו שכתוב "דע את אלקי אביך ועבדהו בלב שלם ובנפש חפצה"². מתחילה דע, בהבנה שכלית של אחדות ה' ("שמע... ה' אחד"), ורק לאחר מכן, בדרך ממילא, זוכה האדם להרגשת הלב - "ועבדהו בלב שלם ובנפש חפצה".

סוגייה זו של התבוננות באחדות ה', כיצד "אני הוי' לא שניתי"³ ו"אתה הוא עד שלא נברא העולם, ואתה הוא משנברא העולם"⁴, רחבה היא ועמוקה מני ים. כל רבותינו נשיאנו דיברו בה רבות, וביארו אותה על פי עומק יסוד תורת הבעל-שם-טוב⁵, שסלל בה דרך מיוחדת. ראש המדברים הוא אדמו"ר הזקן בשער הייחוד והאמונה, כשיריעת דבריו נפרשת ונמתחת עוד יותר בשתי מצוות בספר 'דרך מצוותיך'

2. דברי הימים א כח, ט.

3. מלאכי ג, ו.

4. נוסח התפילה.

5. ראה דרך מצוותיך, מצות אחדות ה' פ"ג.

לאדמו"ר הצמח-צדק, מצוות האמנת אלוקות ומצוות אחדות ה'.

בשורות הבאות נביא סקירה כללית של הנאמר במאמרו הידוע של אדמו"ר הרש"ב, ד"ה "האומנם" תרמ"ג, שבו הוא משכלל ומפתח את האמור בשני המקורות הנ"ל. מאמר זה, שנאמר עוד בטרם עלה הרבי הרש"ב על כס הנשיאות, נחשב לאחד המאמרים היסודיים והנלמדים ביותר בסוגייה זו.

אשליה או ביטול?

כאמור, השאלה המרכזית שעלינו לברר היא כיצד יתקיימו יחדיו שניים שהם 'תרתי דסתר'? "האומנם ישב אלקים על הארץ?"⁶ כיצד ייתכן שיהיה ה' אחד ושמו אחד" - בלא שינוי כלל - קודם שנברא העולם ואחר שנברא העולם?

בתחילת הדרך, כשמעלים על השולחן שני מושגים הנדמים כסותרים, עולה הנטייה לדחות את האחד מפני חברו. ברוח זו מביא הרבי הרש"ב 'הוה' אמינא' ראשונית, המבקשת ליישב את הסתירה על ידי דחיית מציאותם של העולמות מכל וכל, לאמור: ה' אחד ושמו אחד, ולא נפל שום שינוי באחדותו גם לאחר אותו יום שבו ברא שמים וארץ. כיצד? פשוט

6. מלכים א ח, כז.

שתי מציאויות שאינן סותרות. זו וזו קיימת, ואף אחת מהן אינה דמיון. הכיצד? משיב הרבי הרש"ב: "אלא צריך לומר שהעולם הוא מציאות, רק שאינו מציאות אמתי, וכמו שכתב הרמב"ם¹: 'הוא שאמר הנביא ה' אלקים אמת, שאין לך אמת כאמתו והוא לבדו אמת'". הקב"ה נמצא, ומציאותו אמיתית; העולמות נמצאים, אך מציאותם אינה אמיתית.

קביעה זו, במבט ראשון, נדמית כמשחק מילים בעלמא. וכי מהי מציאות שאינה אמיתית אם לא שקר, והרי את התפיסה שמציאות העולמות היא שקר כבר שלל הרבי הרש"ב בתחילת דבריו.

על כן מבאר הרבי הרש"ב שמושגי האמת והשקר אינם באים רק לקבוע את עובדת מציאותו או העדרו של אחד מן הנמצאים, אלא גם להעריך את תוקפה של אותה מציאות ולהבחין 'עד כמה' היא קיימת. לשם דוגמה, נאמר שאדם מתבונן בלימודו של

1. הל' יסודי התורה א, ד.

- מכיוון שאותה בריאה אינה אלא אשליה, דמיון הלוכד בתוכו את כל הנבראים אולם אינו חשוב כקליפת השום לגבי מי שאינו נתון ברשתו².

הרבי הרש"ב דוחה תפיסה זו על הסף, שכן אחריתה מי ישרונה - אם אין עולם הרי שכל המעשים הנעשים בו אין בהם ממש, ואם כן אין כלל שכר ועונש ח"ו. התורה מעידה על בריאת העולם, ואם כן לא נוכל להתחמק מן הקושי בכך שנדחה את מציאותו.

אם כן, אנו אווזים בידינו שתי הנחות מוצא ברות תוקף שעלינו ליישב ביניהן. הנחה ראשונה היא שאין כל שינוי שנפעל באלוקות כתוצאה מבריאת העולם; והנחה שנייה היא שהעולם הוא 'מציאות' של ממש, ואינו שקר או דמיון.

הדרך ליישוב הסתירה טמונה במילה אחת - ביטול. העולמות קיימים במציאותם - אך בטלים לאלוקות; ודי בכך כדי שנאמר שה' אחד ושמו אחד מראשית ועד אחרית. בהמשך המאמר מתאר הרבי הרש"ב 'שלושה ביטולים', דרכים שונות בהבנת הביטול, וכאשר יתבאר.

7. מר' שלמה חיים קסלמן שמענו שתפיסה כזו הייתה אפילו בין אי אלו מתלמידי הבעש"ט, כאשר שמעו מרבים את יסודות עניין הביטול, ולגודל הפלאת העניין ועומקו - לא נתפסו אצלם הדברים היטב בהשקפה ראשונה. ראה להלן בהערה 2 עמ' 14.

ביטול ראשון: נהרות המכזבים

בחור בשיבה ומהרהר לעצמו שאינו אמתי. האם הוא בא להכחיש מה שהעין רואה ולומר שאותו בחור לא למד מאומה במשך הסדר, ורק התנועע מול גמרא פתוחה והניע בשפתיו כלומד? ודאי שלא, אלא כוונתו היא להעריך את איכות הלימוד ולבטא את תחושתו שאין הוא נעשה מתוך אמת פנימית, כדבעי למהווי, ומשום כך אפשר לומר שאין הוא לגמרי בגדר לימוד.

משבאנו לכאן, נרחיק עוד יותר ונראה שבסופו של דבר אכן משיק חוסר האמת הזה להעדר גמור, מכיוון שבחור שאינו לומד 'באמת' בהיותו ספון בהיכל הישיבה, עלול להתרחק מן התורה כאשר יצא לשאת בטורח הפרנסה וגידול הבנים. אך ההעדר אינו עיקר כוונתו של זה שתיאר את הלימוד כ'לא אמתי'. עיקר הכוונה היה כלפי המציאות הקיימת, שהיא רופפת וחסרה, וכשאלו הם פני הדברים מגיעה בסופו של דבר התוצאה - העדר גמור.

לגבי בריאת העולמות ואיכות ביטולם לאלוקות, משתמש הרבי הרש"ב במושג מן המשנה – נהרות המכזבים. המשנה מסבירה שלא כל המימות כשרים להבאת מי חטאת, הצריכים להיות "מים חיים" – מי מעיין המתחיים תדיר מתוך נביעתם. ישנם נהרות כשרים, ומנגד ישנם נהרות "המכזבים אחד בשבוע"² – לשון כזב – נהרות שנביעתם מאכזבת ופוסקת לפחות פעם אחת בשבע שנים, די בכך כדי לפוסלם, שכן אינם נקראים עוד חיים.

כדי לומר שדבר מה נמצא במציאות קיימת, עלינו לומר שהוא חי (במובן של חיות אלוקית). החיים מגיעים ממקור החיים, "ה' אלקים אמת הוא אלקים חיים ומלך עולם"³. איכות החיים ומידת האמת שבהם נקבעות על פי מידת דבקו של הנברא במקורו: האם הוא דבק באמת, ללא סייג, ללא חציצה, תמיד; או שמא יש לדבקו הפסק כלשהו, והוא עלול לכזב. נשים לב שאותם נהרות המכזבים מעלים קילוח של מים חיים היישר ממקור נביעתם במשך שבע שנים תמימות, ובכל זאת לכל אורך התקופה הזו דבקה בהם תכונת הכזב, והרי לנו משל נפלא לאותה הגדרה שחיפשונו: כיצד ייתכן שיהיו העולמות קיימים במציאות ממשית, ובכל זאת – במציאות שאינה אמתית.

כל נברא ונברא חי מתוך מקורו באלוקות, אולם מעיין החיים האלוקי הופך לנהר המכזב כאשר הוא בא בקרבם של הנבראים. אין הם דבקים בו באמת ובתמים, בכל מציאותם, לעולם ועד.

חוסר הדבקות אינו בא רק כתוצאה ממגרעותיהם שלהם, שיועד כל אחד צרת נפשו עד כמה אינו בטל למקורו בכל עת ובכל שעה, אלא מובנה בעצם קיומה של המציאות. הרי כל נברא יכול לקבל ממקורו שיעור קצוב בלבד של חיות, כפי שקצב לו ה' יתברך בחכמתו העליונה בתוך שאר יצורי בראשית, ואם יאיר עליו מקורו בשיעור גדול יותר – אפילו מעט

2. ראה פרה ח, ט.
3. ירמיהו י, ז.

שבמעט – מיד ישוב להיות אין ואפס כבראשונה.⁴ לכאורה תמוה, כיוון שהמקור והשורש הוא הוא סיבת החיים, מדוע כאשר יאיר בתוקף ובריבוי אור יתבטל המקבל – הענף? אדרבה, ראוי היה שיתגדל ויתברך ויתחזק עוד יותר בקיומו! אך הוא הדבר שאמרנו: מציאות העולמות אינה אמתית בערך מציאות המקור, ומשום כך היא אפשרית רק בריחוקה ממנו. אם תאיר האמת יותר מדי על מציאות הכזב של 'עלמא דשקרא' (ששיקרו הוא בריחוקו ממקורו) – לא יוכל לה, וישוב אף הוא לשקף את האמת הגמורה של "אין עוד מלבדו".

אם כן, האפשרות שיאיר השורש על הענפים ויבטל אותם במציאותו מסייעת לנו להבין שמציאות העולם אינה 'אמתית', ומיישבת את הסתירה בינה ובין ההכרה באחדות ה'. יתרה מזו, אדמו"ר הרש"ב מוסיף שנקודה כזו של העדר מציאות אכן סופה להתרחש ולבוא באחרית הימים, וכדברי הגמרא⁵: "שית אלפי שנים הוי עלמא וחד חרוב". חורבן המציאות השקרית, הגם שהוא מתרחש רק אחת לשבע (אלפי) שנים, חושף את הכזב הטבוע בה מעצם בריאתה.

כאשר נתבונן באחדות ה' באופן כזה, ונבין היטב שאכן כל מציאות העולם היא מציאות חולפת-כוזבת, תיולד בקרבנו המאסה בשקיעה במה שהוא בסופו של דבר "הכל הבלים". מתוך כך, ממילא, נבוא לידי אהבת ה', שתתבטא בשאיפה למסור את החיים לה' יתברך, שהוא הנמצא היחיד שיש למציאותו קיום אמתי וערך נצחי.

4. זה עניינן של שלוש הדוגמאות המובאות בפנים המאמר: היחס שבין השור הגשמי לפני שור שבמרכבה, היחס בין העשב הצומח למטה למלאך המכה בו מלמעלה והמדרש המספר כיצד הושיט הקב"ה אצבעו הקטנה בין המלאכים ושרפם. ככולן בא ההעדר מצד הארת המקור, ומשום כך הוא מוכיח את חוסר האמת שבמציאותם. העדר שבא מסיבה אחרת, חיצונית, אינו מוכיח זאת; כשם שנהרות שנביעתם פסקה כתוצאה מסיבה חיצונית אינם פסולים למי חטאת כאותם הנהרות המכזבים.
5. סנהדרין צז, א. גם חורבן זה דומה לשלוש הדוגמאות הנ"ל, שכן הוא תוצאת גילוי האלוקות של האלף השביעי, גילוי נעלה שאין מציאות העולם יכולה להכילו.

ביטול שני: כוח הפועל בנפעל

מכיון שכך, אפשר להבין שהביטול הראשון עוד איננו ביטול חסידי. בודאי כל מה שנתבאר אמת, אך כאשר תורת החסידות מבארת את עניין הביטול היא מחדשת בו עומק אחר לגמרי ומגיעה למסקנות שונות בתכלית.

אלו דברי אדמו"ר הזקן בפרק א' משער הייחוד והאמונה:

הנה כתיב "לעולם ה' דברך נצב בשמים", ופירש הבעש"ט ז"ל כי דברך שאמרת יהי רקיע בתוך המים וגו' תיבות ואותיות אלו הן נצבות ועומדות לעולם בתוך רקיע השמים ומלוכשות בתוך כל הרקיעים לעולם להחיותם, כדכתיב: "ודבר אלהינו יקום לעולם", ודבריו חיים וקיימים לעד כו'. כי אילו היו האותיות מסתלקות כרגע ח"ו והזרות למקורן, היו כל השמים אין ואפס ממש והיו כלא היו כלל וכמו קודם מאמר יהי רקיע כו' ממש. וכן בכל הברואים שבכל העולמות עליונים ותחתונים ואפילו ארץ הלזו הגשמית ובחינת דומם ממש, אילו היו מסתלקות ממנה כרגע ח"ו האותיות מעשרה מאמרות שבהן נבראת הארץ בששת ימי בראשית, היתה חוזרת לאין ואפס ממש כמו לפני ששת ימי בראשית ממש.

"לעולם ה' דברך נצב בשמים" – אותיות הדיבור האלוקי של עשרה מאמרות שבהם נברא העולם הן סוד הקיום של כל הנבראים כולם. העולמות אינם קיימים אלא בזכות האותיות הניצבות בהם להחיותם, ואם יחדל ה' מ'לדבר' מרכיב כלשהו ממרכיבי הבריאה – יחדל הלה מלהתקיים בו כרגע ממש. הסבר הדברים מופיע מאוחר יותר, בפרק ב' שם, בדרך משל ממעשה הצורך והכלי. אדמו"ר הזקן מתמודד שם עם טעותם של המינים, הכופרים בהשגחה פרטית ובקרבת הבורא למציאותם של הנבראים. מינים אלו דימו את מעשה שמים וארץ למעשה הצורך המכין כלי, כאשר הצורך פועל את פעולתו פעם אחת בלבד – בעת יצירת הכלי – ולאחר מכן הכלי קיים ברשות עצמו ואינו זקוק לו לשם קיומו.

אדמו"ר הזקן דוחה את דבריהם בלשון חריפה, מגדיר אותם כדמיון כוזב ותוהו איך טחו עיניהם מלראות את ההבדל התהומי שבין המשל והנמשל. הלא הצורך אינו עוסק בבריאת יש מאין אלא ביצירת יש מיש. אין הוא מהווה או מקיים דבר, אלא רק מעניק לבוש מחודש לכמה פיסות של חומר גלם שניתנו בידיו. מובן שאין הכלי זקוק לצורך לשם קיומו, כשם שגם חומר הגלם לא היה נזקק לו.

שונה בתכלית הוא היחס שבין הקב"ה לבין העולמות שברא, שקרמם ההעדר המוחלט. לא היה בנמצא שום 'חומר גלם' שממנו נטל הקב"ה כדי לכרוא את העולמות, לא היה שום קיום ראשוני, בסיסי יותר, שעליו תוכל המציאות החדשה להישען. הדבר היחיד שהיה בנמצא הלא הוא אחדותו הפשוטה הקב"ה, ומתוכה ברא, חידש, קיים והיווה את כל

הנמצאים. מובן שחידוש כזה, שסיבתו היחידה היא הקב"ה, אינו יכול להתקיים ולו לרגע אחד בלא כוחו של המחדש.

כדי לקרב את הדברים אל השכל מביא הרבי הרש"ב משל המופיע רבות במאמריו, מאבן הנזרקת בכוח כלפי מעלה. ידוע לכל שהאבן, ככל הנמצאים הגשמיים, כפופה לחוקי הטבע ובהם לכוח המשיכה המושך אותה תמיד למטה, אל הארץ. אמנם כעת נטל אדם את האבן בידו וזרק אותה כלפי מעלה, וראה זה פלא – היא אכן מתרוממת ונוסקת לגובה רב, בניגוד גמור לטבעה!

האם השתנה משהו במציאותה של האבן? האם כעת היא אבן בעלת כנפיים, ותוכל תמיד להוסיף ולהתרומם כלפי מעלה? מובן שלא. האבן היא אבן ולא השתנה בה דבר, אלא שכל עוד היא נתונה להשפעת כוחו של הזורק היא מסוגלת להתרומם כלפי מעלה. בסופו של דבר, כאשר תכלה השפעתו של הכוח הזה, תשוב האבן המעופפת להיות ככל האבנים ותיפול ארצה.

אלוקות בפשיטות

מסקנת הדברים מובאת בפרק ג' משער הייחוד והאמונה:

והנה אחרי הדברים והאמת האלה כל משכיל על דבר יבין לאשורו איך שכל נברא ויש הוא באמת נחשב לאין ואפס ממש לגבי כח הפועל ורוח פיו שנפעל, המהווה אותו תמיד ומוציאו מאין ממש ליש. ומה שכל נברא ונפעל נראה לנו ליש וממשות, זהו מחמת שאין אנו משיגים ורואים בעיני בשר את כח ה' ורוח פיו שנברא. אבל אילו ניתנה רשות לעין לראות ולהשיג את החיות ורוחניות שבכל נברא השופע בו ממוצא פי ה' ורוח פיו, לא היה גשמייות הנברא וחומרו וממשו נראה כלל לעינינו, כי הוא בטל במציאות ממש לגבי החיות והרוחניות שבו, מאחר שמבלעדי הרוחניות היה אין ואפס ממש כמו קודם ששת ימי בראשית ממש, והרוחניות השופע עליו ממוצא פי ה' ורוח פיו הוא לבדו המוציאו תמיד מאפס ואין ליש ומהווה אותו, אם כן אפס בלעדו באמת.

עד כה התבוננו באבן הנזרקת ושאלנו מה יקרה לה כאשר יחדל כוח הזורק מלהשפיע עליה. כעת עלינו לשאול את השאלה ההפוכה: מה קורה לאבן בעוד כוח הזורק מלוכש בה. כיוון שעמדנו על כך שהאבן עצמה אינה משתנה בטבעה כלל, אם כן כיצד ייתכן שהיא בכל זאת מתרוממת אל השמים? הרי זה

פלא גדול וחידוש מופלג שיש לתהות עליו! זוהי נקודת החידוש היוצאת מן ההתבוננות האמורה - "לעולם ה' דברך ניצב בשמים". אם באמת ובתמים אנו מבינים שמציאות היש נבראה מתוך העדר ואין מוחלט, הרי שאנו מבינים גם שמצד עצמה אין בה כל יכולת להתקיים - ממש כפי שאין לאבן יכולת להתרומם כלפי מעלה.

הבנה זו מחוללת היפוך תודעה, בלשון החסידות: מ'פשיטות' ל'התחדשות'. נקודת המוצא שלנו כנבראים גשמיים היא "עולמות בפשיטות ואלוקות בהתחדשות". מציאות העולם נתפסת בעינינו כעובדה קיימת שאין עליה עוררין, ואילו מציאות הבורא היא עניין 'מחודש' ורחוק יותר מן התודעה. אולם כאשר מבינים עד כמה תלויים כל מעשי הבריאה בדבר ה' - המוציא אותם תמיד מן ההעדר אל הקיום, מן האין אל היש - מתחילים להרגיש שלאמתו של דבר המציאות האלוקית היא העובדה הפשוטה, הטבע היחיד הקיים בנמצא; ואדרבה - עצם מציאות העולמות היא פלא מופלא שאינו מובן לנו כלל. כיצד ייתכן שקיים בכלל עולם, בעוד עצם הקיום הגשמי סותר לחלוטין את טבע האין האלוקי? ומכאן המסקנה: עצם מציאות העולם מעידה כאלף עדים על מציאות הבורא. כשם שהאבן המתרוממת מוכיחה בבירור על כך שיש מי שזרק אותה כלפי מעלה, וכוחו בלבד הוא שפועל בה, כך העולמות הקיימים מוכיחים את מציאות ה' ואת ביטולם הגמור כלפיו.

יש לזכור שהנמשל מופלא בהרבה מן המשל: הזורק אינו מחדש את קיומה של האבן אלא רק את עלייתה כלפי מעלה, ומשום כך גם כאשר אנו רואים שהיא עולה למעלה אין אנו מסיקים מכך שיש לה בורא והיא בטלה אליו בתכלית, אלא רק שיש לה זורק - ושבלעדיו לא הייתה מסוגלת להתרומם. שונה הדבר בתכלית במציאות העולמות, שעצם קיומם נוגד את טבעם, ומשום כך הוא מעיד על קיומו של הבורא ועל כוחו הפועל בהם בכל רגע ממש.

מה אתה רואה?

ישנו סיפור ידוע על אדמו"ר הזקן¹, שלפני הסתלקותו הצביע על קורת הגג ושאל את נכדו, הרבי הצמח-צדק, 'מה אתה רואה?' ענה לו הצמח-צדק: 'אני רואה קורה'. אמר אדמו"ר הזקן: 'ואני רואה את כוח הפועל בנפעל'.

1. מובא בספר בית רבי. בשיחת י' שבט תשכ"ז סיפר הרבי זי"ע סיפור זה ואמר שהצמח צדק ענה שרואה את כוח הפועל בנפעל.

בסיפור הזה מתחדד מאוד ההבדל שבין הביטול הראשון, שעליו אמרנו שאיננו שייך לחידוש שבתורת החסידות, לביטול שבו אנו מדברים כעת. הרבי זי"ע שאל על כך: מה הפשט? האם באמת אדמו"ר הזקן לא ראה קורה כלל, אלא אך ורק את אותיות הדיבור האלוקי? אם כן, מה עשה כאשר רצה לבנות סוכה? האם אפשר לבנות סוכה בכוח אלוקי? אלא ודאי שאדמו"ר הזקן לא התכוון לומר שאין קורה, אלא יש קורה; אולם מהי הקורה? דבר ה', כוח הפועל בנפעל. לא הייתה 'מחלוקת' בין אדמו"ר הזקן והצמח-צדק על מה שהעין רואה, הקורה הקבועה בגג, אלא על משמעות המראה הזה. וגם כאן יש לדייק: בוודאי לא הייתה ביניהם 'מחלוקת' על המשמעות השכלית, על ההשקפה שבאמת הקורה אינה קיימת אלא מכוח דבר ה', אולם החילוק ביניהם היה ב'הרגש'². אצל הצמח-צדק, אחרי כל מה שידע והבין והתבונן שכל הנמצאים אינם קיימים אלא מכוח דבר ה', נרגש בכל זאת שהקורה היא קורה, ואילו אצל אדמו"ר הזקן נרגש בבירור שהאמת של קורה היא דבר ה' המהווה אותה.

מתוך הדברים הללו יובן מה בין הביטול הראשון, שאותו הגדרנו כביטול שאינו נשען על יסודותיה של תורת החסידות, ובין הביטול השני שבו עסקנו כעת. הביטול הראשון לא ביטל לגמרי את מציאות העולמות, אלא נתן מקום כלשהו למציאות ה'בלתי אמתית'. המסקנה שלנו מכך, כעובדי ה', הייתה שמציאות העולם משטה בנו, שסופה לכזב, ואם כן כבר עתה יש לפרוץ אל מעבר לה - כדי שנוכל

2. ביאור הדברים: בראש דברינו הזכרנו 'הוה-אמינא' שנשללה על ידי הרבי הרש"ב, ולפיה העולמות אינם קיימים כלל וכלל. החסיד ר' אייזיק מהומיל כותב שהבנה כזו הייתה קיימת אצל מקצת החסידים בדורות הראשונים שאחר הבעש"ט, והתבטאה בהנהגות 'פראיות' שנועדו לבטל את 'מראית העין' הזו של קיום העולמות. היו חסידים שהפקירו ללכת בקרן עם מעיל פרווה, וכן על זו הדרך - מעשים שבהם הפגינו שהעולם הוא אין ואפס ואין לטבע שום חשיבות. אדמו"ר הזקן בתורתו מכניס את עניין הביטול ב'כלים', והדבר מתבטא בתוספת מילה חשובה זו 'הרגש': במקום 'ביטול העולמות' - 'ביטול הרגש העולמות', לומר שיעקר עניין הביטול אינו נוגע ליש של העולמות אלא ליש של עצמך. העולמות קיימים, ומציאותם היא מציאות ה' ותו לא. מה שעומד בין המתבונן ובין ההכרה הזו אינה מציאות הקורה, אלא מציאותו שלו עצמו. ככל שיהיה המתבונן בטל יותר בעצמו, כך יהיה לו 'הרגש' מתוקן יותר גם כלפי מציאות העולם.

ישנו מכתב ידוע מר' אייזיק מהאמיל, שהיה מגדולי החסידים (אצל אדמו"ר הזקן, אדמו"ר האמצעי והצמח-צדק), שבו הוא מתאר את הקושי להפנים את הביטול באמת לאמתו, וכותב שהוא עצמו הקיא חלב שינק משדי אמו על העניין הזה ועדיין לא עלה בידו. מכיוון שכך הכניס הרבה פתקאות לאדמו"ר הזקן, שבהן שטח את בקשתו שיעזור לו להבין את העניין לאמתו, ובסופו של דבר נעתר לו הרבי ואמר לו חסידות ואחרי כלותו לדבר "כחץ ירה בקרבך אור ותוקף ועוז" עניין זה.

להיות דברים במקור, בחיי החיים. בביטול השני הלכנו רחוק הרבה יותר, וראינו כיצד מציאות העולמות בטלה בתכלית. עמדנו על כך שהטבע האמתי של כל הנבראים הוא האין, הביטול הגמור אל הבורא, אולם יחד עם זאת לא שללנו את מציאות היש ולא ביקשנו להתרחק ממנה. להפך - אנו מבינים שהיא מעידה בעצם קיומה על מציאות ה' ועל אחדותו.

מכאן נולדת גם אהבה לה' בעלת גוון אחר. מסקנת הביטול הראשון הייתה שיש למאוס בכל ההבל המכזב, שסופו לעבור מן העולם, ולדבוק במציאות היחידה שיש לה ערך אמתי ונצחי. אולם מסקנת הביטול הנוכחי היא שאהבת ה' אינה עולה מתוך מאיסה בעולמות שברא, אלא אדרבה - חודרת לפנימיותם ואוחזת בנקודת האמת שבהם.

אילו ניתנה רשות לעין לראות, היינו רואים איך הכל הוא אך ורק דבר ה'. נקודת השינוי אינה בעולם

מתוך הדברים שלמדנו אנו עולים, בהמשך המאמר, אל מדרגה שלישית של ביטול - העולה על כולנה - כביטול הזיו היוצא מן השמש בגוף השמש עצמה. גם המשל הזה מבורא בשער הייחוד והאמונה¹, ומלשונו של אדמו"ר הזקן נראה שהוא ממשיך את קודמו ומהווה מסקנה ישירה שלו:

והמשל לזה הוא אור השמש המאיר לארץ ולדלים, שהוא זיו ואור המתפשט מגוף השמש ונראה לעין כל מאיר על הארץ ובחלל העולם. והנה זה פשוט שאור וזיו הזה ישנו גם כן בגוף וחומר כדור השמש עצמו שבשמים, שאם מתפשט ומאיר למרחוק כל כך כל שכן שיוכל להאיר במקומו ממש, רק ששם במקומו ממש נחשב הזיו הזה לאין ואפס ממש כי בטל ממש במציאות לגבי גוף כדור השמש שהוא מקור האור והזיו הזה, שהזיו והאור הזה אינו רק הארה מאירה מגוף ועצם כדור השמש רק בחלל העולם תחת כל השמים ועל הארץ שאין כאן גוף כדור השמש במציאות נראה כאן האור והזיו הזה ליש ממש לעין כל ונופל עליו כאן שם יש באמת, מה שאין כן כשהוא במקורו בגוף השמש אין נופל עליו שם יש כלל רק שם אין ואפס, כי באמת הוא שם לאין ואפס ממש, שאין מאיר שם רק מקורו לבדו שהוא גוף השמש המאיר, ואפס בלעדו.

1. פרק ג.

אלא בנו, ב'הרגש' שלנו, ואהבת ה' דוחקת בנו להתייגע ביגיעת נפש ויגיעת בשר עד שנזכה לראות את העולם כפי שהוא באמת, כפי שיתגלה לעתיד לבוא: "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דבר"³.

משום כך יובן מדוע שללה החסידות את דרכם של המענים את גופם ומסתגפים כדי לזכות במדרגות של קדושה. הדרך לדבקות אלוקית ולאהבת ה' אינה ביציאה ממציאות העולם, אלא בחדירה לעומקה ולאמתתה. כך אנו למדים בראש ובראשונה מן המצוות שציוונו הקב"ה, שכל עניינן הוא להאיר את מציאות העולם, להחיל קדושה על נבראים גשמיים - צמר לציצית ועור בהמה לתפילין, תבואה למעשרות וקורה לסוכה.

3. ישעיהו מ, ה.

ביטול שלישי: כזיו השמש בגוף השמש

נקדים ונשאל: מה הצורך במדרגה נוספת של ביטול? לאחר שעמדנו על ההכרה בכך שכל מהותם של הנבראים היא דבר ה' המלוּבש בהם, מה יכול להיות למעלה מזה? התשובה היא שכעת אין אנו מתבוננים על הנברא, על האבן או על הקורה, אלא על אותו דבר ה' המחיה אותה. מדובר בבעיה דקה ועדינה הרבה יותר, שלא הטרידה אותנו כל עוד היינו עסוקים בפתרון שאלת מציאות היש הגסה.

המשל מזוי השמש הוא מן המשלים היסודיים ביותר בחסידות. הוא 'מתחיל' במקום שבו 'מסתיימת' ההתבוננות של "לעולם ה' דברך ניצב בשמים". דיבור הוא התפשטות מעצם הנפש, וגם אצל הקב"ה כביכול דיבורו הוא התפשטות מעצמותו. התפשטות זו, הבוראת ומקיימת את כל העולמות, מכונה 'זיו' - כדי לרמוז על כך שלא מדובר באור עצמו, אלא בהופעה חיצונית היוצאת מתוכו והולכת אל מקום אחר. זהו הדימוי הידוע של בריאת העולמות, שבו צמצם הקב"ה את אורו ויצר מקום פנוי, שבו כביכול אין האור מאיר, ואל המקום הזה הוציא את קרני הזיו המהוות את כל המצוי.

כעת נוכל לומר שהקושי להבין כיצד באמת ה' אחד, ו"אני הוי' לא שנית" גם לאחר שנבראו העולמות, אינו מתחיל בקורה הממשית העומדת לנוכח עינינו, אלא בעצם המציאות האלוקית של

דבר ה' - אותו זיו המתפשט מעצמותו והולך כביכול אל 'מקום אחר'.

האם במקומו של הזיו הזה ניכר כיצד ה' אחד? נניח שהיינו יכולים 'לשאול' אותו האם יש עולם, מקום פנוי, או שאין עוד מלבדו - מה הייתה תשובתו? הרי כל עניינו של הזיו הוא לצאת לאותו מקום פנוי ולברוא בו מציאות של עולמות, ואיך יוכל לומר שה' אחד ואין זולתו?

אמיתית החסידות

ועל-פי עומק יסוד הבעש"ט בזהר הק' יתפרש עוד ענין זה ביותר הפלא ופלא בביאור ענין היחוד . . . שאין עוד ממש אפי' בנבראים ורצה לומר שע"פ האמת אין הנבראים בחינת יש ודבר כמו שנראים אנחנו בעינינו כי זהו אצלינו לפי שאיננו רואים חיות האלקות, אבל לגבי חיות אלקות המחיה אותנו אנחנו בטלים במציאות . . . וזהו אמיתית החסידות.

דרך מצוותיך לצמח צדק מצות אחדות ה' פ"ג

ניחא שבתוך גוף השמש ברור שאין דבר אחר, השמש היא עולם לעצמו ובמקומה אין שום שייכות למציאות אחרת, אבל הקרניים היוצאות ממנה להאיר את חלל העולם בנויות מיסודן על ההכרה בקיומו! שאלה זו נוגעת לסוגיית הצמצום, והדברים ארוכים. בתמצית נאמר שתורת החסידות מבארת כי הצמצום אינו כפשוטו, ובאמת "לית אתר פנוי מיניה" כלל וכלל, גם לאחר הצמצום. אם כן, המשל מזיו השמש לא יהיה שלם אם לא נבין שבאמת בנמשל האלוקי לעולם אין פירוד בין השמש והזיו. השמש - גוף המאור האלוקי - נמצאת תמיד בכל, ואם כן לעולם אין הזיו 'יוצא' לשום מקום ואינו נדרש כלל להיכנס למלכות הלוגית שהעמדנו בפניו.

אם כן, בביטול השני למדנו שהנברא הגשמי והזיו האלוקי הם דבר אחד וביטול הנוכחי אנו מבינים שהזיו האלוקי נמצא תמיד בתוך אור-אין-סוף. הדברים מכוונים אותנו להמשיך הלאה, לעשות אחד ועוד אחד ולהבין שאם 'א' = 'ב' = 'ג', הרי שגם 'א' = 'ג'; כלומר: אם הנברא הוא אחד עם דבר ה' המחיה אותו, ודבר ה' אף הוא אחד עם אור-אין-סוף - מקורו ושורשו, הרי שבסופו של דבר הנברא עצמו אחד הוא עם אור-אין-סוף. לא רק שהקורה היא דבר ה', אלא יתרה מזו - הקורה כלולה אף באור-אין-סוף - מקור דבר ה'.

אם כן, יבוא השואל וישאל: לשם מה נחוצה ההדרגה הזו? מדוע עלינו ללכת בעקיפין, שלב אחר שלב, בעוד שאפשר היה לקצר את הדרך ולומר הכל במשפט אחד: היות ו"לית אתר פנוי מיניה", אזי הקורה הגשמית כלולה לגמרי באור-אין-סוף! אלא שבאמת ישנו הבדל גדול במקומות שאליהם מוליכות שתי ההסברות הללו. המשל מזיו השמש בשמש מחייב אותנו בראשית דרכנו להבין שאכן העולם כולו, על כל אשר בו, הוא זיו השמש. אם לא כן, לא נוכל לתפוס את משמעות המשל בצורתה הנכונה.

הקורה כשלעצמה, אם אין אנו מפנימים איך היא דבר ה' וזיו המתפשט מעצמותו, אינה יכולה להיות בטלה כזיו השמש בשמש. הקורה, כפי שענינו רואות אותה, איננה ממהות השמש. משום כך מוכרחת להתחולל התמודדות: או שהקורה תהיה חזקה בצורה בלתי רגילה ותשמור על מציאותה גם בגוף השמש, או שהשמש תגבר עליה והיא תימס ותכלה.

מסקנה כזו, של העדר וכליון, איננה מסקנת הביטול שאליה אנו רוצים להגיע. אנחנו לא רוצים לומר שאין עולם, אלא שהעולם הוא אלוקות. לכך ניתן להגיע רק אם נחדור אל מעבר לחזות החיצונית של מציאות העולם, הדומה באמת לדבר מה נפרד שאינו יכול להיות כלול באלוקות, ונבין שהאמת הטבעית והמקורית של כל המצוי היא דבר ה' - זיו השמש.

משבאנו לידי כך, נוכל להבין שכדרך שזיו השמש אינו תופס מקום לעומת השמש, כך מציאות העולמות אינה תופסת מקום לעומת הקב"ה, וכדרך שזיו השמש אינו כלה ואינו נעלם, אלא אדרבה - נכלל וקיים בקיום עליון במקורו, כך כל הנבראים אינם 'נעלמים' בתודעת אחדות ה' אלא מתעלים ומקבלים את מציאותם האמתית.

דרכה של החסידות, כפי שיסדה אדמו"ר הזקן, מכוונת אותנו להפנים את תודעת הביטול העמוקה הזו בכל חיינו. החסידות אינה רואה את העולם כאין ואפס, ואף אינה מדריכה את הצועדים בדרכה לפרוש ממנו. העולם עצמו, אם אך נדע לפרוש מן השקר שבו ולחשוף את אמתתו - איך כל אותן אבנים וקורות המצויות בו הן דבר ה' וזיו השמש - יש לו היכולת להיבטל ולהתכלל במקורו, להיות קיים ויחד עם זאת להיות חלק מאחדות ה', ואף לסייע לקיים את מצוות אהבת ה' במלוא מובנה.

תכלית הביטול הזה היא הגאולה האמתית והשלמה, כאשר "מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", והיא תורתו של משיח שנזכה לקבלה במהרה בימינו, אמן.

חג השבועות

התעוררות מיוחדת לאמירת תהלים

ברור מלך ישראל כתיב ולכי חלל בקרבי שאין לו יצה"ר. וארז"ל דוד מלך ישראל חי וקיים. מלך ענינו אשר הוא יוציאם והוא יביאם - את העם - בכל הצטרפותם. ומה מוכן אשר מהות המלך ניכר גם בעניני העם.

ההשפעה מה שדוד מלך ישראל משפיע לכל עם ישראל - נתינת כח לקיים תומ"צ בלי שום פניות מהיצה"ר, הנהגה עכ"פ לעת מן העתים כאילו ולכי חלל בקרבי, קיום תומ"צ לשמה בלי תערובת ענינים זרים.

ובכדי לקבל השפעה זו צריכה להיות התקשרות ברור המלך. וההתקשרות הוא ע"י אמירת תהלים, מזמורי דוד מלך ישראל, שע"ז נעשים כלי לקבל השפעתו ומעין אופן עבודתו. ביטולו של ה"יורד ומסית" מבטל במילא ה"עולה ומשטין".

כי גדולה מעלת אמירת תהלים שבכחה לבטל את הדינים שלמעלה ולבטל את הגזירות גם אחרי שנחתמו דינם וכמאמר הבעל שם טוב ע"פ "מי ימלל גבורות הוי' ישמיע כל תהלתו". ופירש הבעש"ט ימלל מלשון שבירה כמ"ש וקטפת מלילות. ומי ימלל וישבור גבורות הוי', איזה ענין משבר ומבטל את הגבורות והדינים שלמעלה - ישמיע כל תהלתו, כל התהלים ופרסם כ"ק מו"ח [מורי חמ"ן] אדמו"ר [מוהרי"ץ] והנהיג לומר בכל יום אחרי התפלה שיעור התהלים כפי שנחלק לימי החדש.

ובחג השבועות יום ההילולא של דוד המלך ע"ה, הוא שעת הכושר להזכיר ולעורר אודות תקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר ז"ל. אותם שעד עכשיו לא קיימו תקנה זו יקיימו מכאן ולהבא. ואותם שקיימו גם קודם, יקיימו מכאן ולהבא בתוספת חיות.

הרבי זי"ע, לקושי שיחות ח"ד ע' 1310

נפתחו השמים

הרב המגיד אמר: כשהיינו בחג השבועות אצל הרבי - מורנו הבעש"ט - "נפתחו השמים ואראה מראות אלוקים".

אדמו"ר הזקן אמר: כשהיינו בחג השבועות אצל הרבי - הרב המגיד ממעזריטש - ראינו ושמענו [האָט מען געזען און דערהערט]...

(ספר השיחות תש"ג עמוד 120)

כ"ק רבינו הזקן היה קורא לסעודת יום חג השבועות "הסעודה של הסבא", ובאמצע הסעודה היה אומר "ברוך הבא" וידעו החסידים שהבעל שם טוב הגיע.

פעם אחת בסעודת היום והוד כ"ק רבינו הזקן עדיין לא אמר "ברוך הבא", בשעת מעשה ישבו שלשה זקנים שעוד הכירו את הבעל שם טוב, ואחד מהם החל לספר אודות הבעל שם טוב, נענה הוד כ"ק רבנו הזקן ואמר שהבעל שם טוב עדיין עסוק בגן עדן העליון במתיבתא דקוב"ה. כעבור זמן מה אמר הוד כ"ק רבינו הזקן "ברוך הבא" וידעו החסידים שהבעל שם טוב הגיע לסעודה. סיפור זה סיפר הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק ה'צמח צדק' שהיה נוכח באותו מעמד כשהיה בגיל שש שנים בשנת תקנ"ו, והסיפור נמסר מרבי לרבי.

(הרבי הרי"ק, יום ב' דחג השבועות תש"ה)

בהתוועדות הרבי זי"ע ביום ב' דחג השבועות תשט"ו בסוף ההתוועדות הורה הרבי לנגן כמה ניגונים וישב מכונס במקומו, פניו רציניות ביותר וכולו שקוע במחשבותיו ולאחר זמן התחיל לדבר בהתרגשות גדולה וסיפר את הסיפור הנ"ל, וסיים: מי שרואה ומרגיש ויכול לומר "ברוך הבא" יאמר (והכריז בניגון): "ברוך הבא"...

התורה - "משל הקדמוני"

ידוע לנו, שהנשמות הנמצאות בגן-עדן עוסקות בתורה. אנו יודעים שאף הקב"ה עצמו עוסק בתורה. והשאלה שמתעוררת היא: האם בגן-עדן לומדים תורה שבה מדובר על בני-אדם, על "שניים או חזון בטלית" ועל "המחליף פרה בחמור"? כל עולה לתורה מברך: "ונתן לנו את תורתו". "תורתו" הכוונה היא - תורתו של הקב"ה עצמו. כלומר, שהקב"ה נתן לנו דבר שלו. אבל כשאנו רואים מה כתוב בתורה אנו שואלים, איך יתכן שהתורה הזאת, העוסקת כל-כולה בדברים הקשורים בעולמנו הגשמי, תהיה קיימת כדבר של הקב"ה שאינו קשור עם העולם-הזה?

בעצם, השאלה היא - מהי מהותה של התורה? ההגדרה המובאת בתורת החסידות כדי לבטא את מהותה של התורה היא זו שמופיעה בספר שמואל א' (כד, יג): "כאשר יאמר משל הקדמוני". מפרש זאת רש"י במקום אחר (על הפסוק "והאלוקים אינה לידו", משפטים כא, יג): "משל הקדמוני היא התורה". תואר זה של התורה, "משל הקדמוני", טעון ביאור; וכי כל התורה כולה משלים הם? אך, הגדרתה זו של התורה כ"משל הקדמוני" מסייעת לנו לחדור לסוד מהותה.

אור וחכמה

מהו משל? כאשר קשה להביע רעיון כלשהו בצורתו העצמית, משתמשים במשל. כלומר, מלבישים אותו רעיון עצמו בדברים קלים וקרובים יותר להבנה, אשר באמצעותם קל יותר להבין את הרעיון. משל הוא איפוא, אותו רעיון אך בדרגה נמוכה ופשוטה יותר. יש במשל (כאשר הוא משל אמיתי ומושלם) את כל העומק של הרעיון ובאמצעותו אפשר להבין את הרעיון על כל פרטיו, אלא שהמשל הוא מעין לבוש לרעיון המופשט.

לדוגמא: אור וחושך גשמיים יכולים להוות משל לאור וחושך בעולם השכל. החכמה נקראת אור ואילו העדר החכמה מכונה חושך. בני-אדם רגילים להתבטא: "פתחתי את הספר ולא הבנתי שום דבר. הייתי כמו עיוור שממשמש בחושך. לפתע הבריק במוחי הרעיון שסלל את הדרך להבנת הענין, והאיר לי את העינים".

תלמד כאן - תבין שם

עכשיו נוכל להבין את המשמעות שבהגדרת התורה כ"משל". התורה שאותה אנו מכירים, זו התורה המדברת במושגים גשמיים הלוקחים מהעולם-הזה, הרי היא "משל" בלבד לתורה כפי שהיא למעלה אצל הקב"ה. התורה כפי שהיא בשרשה אינה מדברת על שני אנשים גשמיים שאוחזים בטלית גשמית או על מי שמחליף פרה בחמור גשמיים. היא עוסקת בעניינים רוחניים טהורים ועדינים ביותר. אלא שאותה תורה עליונה התלבשה בלבוש הגשמי ובדרך זו יכולים אנו ללמוד אותה. התורה שלפנינו היא איפוא משל בלבד לתורה העליונה.

לאמיתו של דבר, יש כזה איין-סוף דרגות. כיון שהמרחק בין הקב"ה לבין עולמנו הוא איין-סופי, על כן גם הדרגות שקיימות בתורה הן איין-סופיות. בעולם הגשמי עצמו ניתן ללמוד את התורה בדרגות שונות, וגם בעולמות העליונים יש איין-סוף דרגות בתורה. אמנם אנו יכולים ללמוד את התורה רק כפי שהתלבשה במושגי העולם-הזה, אבל על כך אמרו: "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו". על-ידי שאדם לומד בעולם-הזה את התורה כפי שהיא התלבשה במושגים שלנו, הוא זוכה לאחר מאה ועשרים ללמוד את התורה בגן-עדן ולהבין את המעמקים הרוחניים העליונים הטמונים בה.

(תורה אור דף צח, ב ועוד)

התורה הזאת לא תהא מוחלפת

אחד משלושה עשר עיקרי האמונה של דת ישראל הוא ה"עיקר" התשיעי, האומר: "זאת התורה לא תהיה מוחלפת ולא תהא תורה אחרת מאת הבורא יתברך שמו". דת ישראל עומדת על עיקר זה, שלפיו התורה שמצויה בידנו לא תוחלף לעולם ותעמוד לנצח.

כידוע, במסגרת עיקרי האמונה לא נכלל כל דבר שיהודי חייב להאמין בו. יהודי צריך להאמין, למשל, שהיה מבוול, כיוון שהדבר כתוב בתורה; אבל היותו של המבוול אינו 'עיקר' בדת ישראל. ה'עיקרים' הם היסודות המרכזיים שעליהם עומדת כל דת ישראל ובלעדיהם אין היא שלימה.

נשאלת אם כן השאלה, למה חשוב כל כך להאמין שהקב"ה לא יחליף את התורה? ומה איכפת לנו אם ביום מן הימים יחליף את מצוותיו? במה זה פוגע בדתנו? להיפך, יהיה זה הגיוני לומר, שככל שעם ישראל יתעלה ויזדכך, כך יהיה צורך במצוות אחרות, נעלות יותר, בהתאם למדרגתו החדשה! למה איפוא לא ייתכן שבשלב מסוים יתעלה העם עד שהקב"ה יתן לו מצוות אחרות??

רצון בלי מטרה

מסבירה תורת החסידות, שההדגשה ב'עיקר' זה אינה על העתיד אלא על ההווה. כלומר: מה שחשוב לנו לדעת אינה העובדה שבעתיד לא תשתנה התורה, אלא שהתורה במהותה היא כזאת שאינה ניתנת לשינוי. האמונה שהתורה, במהותה, אינה נתונה לשינויים - אמונה זו היא יסוד עיקרי וכללי בדת ישראל.

לשם הבנת הדברים יש להבחין בין שני סוגים של רצונות. ישנו רצון שנועד לשרת מטרה כלשהי, ויש רצון עצמתי-מהותי שעומד בזכות עצמו ללא תלות בדברים אחרים. למשל: אדם רוצה לעבוד. למה? כי הוא רוצה כסף. למה הוא רוצה כסף? כדי לקנות דברים שונים. למה הוא רוצה באותם דברים? כדי שחיייו יהיו נעימים וקלים יותר. אנו רואים איפוא, שכל אחד מהרצונות הללו נועד לשרת מטרה

כלשהי. על כן יכולים הרצונות הללו להשתנות. אם אפשר יהיה להשיג כסף בלי לעבוד - לא ירצה האדם לעבוד. אם יקבל את כל הדרוש לו בלי כסף - יתבטל הרצון בכסף. אלה רצונות שנועדו להשיג מטרות, ומטבע הדברים הם נתונים לשינויים.

אולם יש רצון שאינו קיים כדי להשיג מטרה כלשהי; הוא עומד בזכות עצמו. כזה הוא הרצון לחיות. אדם רוצה לחיות לא בשביל משהו. גם האדם שחיייו מלאי סבל ושאינו משיג את מה שהוא מבקש - גם הוא רוצה לחיות. רצון כזה מכונה 'רצון עצמי'. כלומר: הוא נובע מעצם מהותו של האדם ואינו חלק ממטרה כלשהי. רצון כזה אינו יכול להשתנות. הואיל והוא אינו תלוי בתנאים כלשהם, אלא הוא נובע מעצם מהותו של האדם - הרי כל עוד נשמה באפו של אדם, יש בו רצון עז לחיות.

התורה קדמה

עתה נבין למה אין התורה יכולה להשתנות. התורה אינה קיימת בשביל משהו או משהו. היא קיימת בזכות עצמה, בלי שום קשר לעולם. היא חכמתו העצמית של הקב"ה. היא היתה קיימת עוד לפני שנברא העולם. העולם כולו נברא בהתאם לתורה ובשביל התורה. לכן אין התורה יכולה להשתנות.

בעומק יותר: התורה והקב"ה אינם שני דברים נפרדים. אדם ההוגה רעיון מסוים או רוצה דבר-מה - הוא והרעיון, או הוא והרצון, הם שני דברים נפרדים. הוא עצמו עלול לבטל את הרעיון ולהחליף את הרצון. אבל רצונו וחכמתו של הקב"ה הם דבר אחד איתו: "הוא וחכמתו ורצונו אחד". על כן, כשם שהקב"ה עצמו אינו מתחלף ואינו משתנה חלילה, כך גם תורתו ומצוותיו אינן בגדר שינוי.

גישה זו היא עקרית ויסודית ביותר. יהודי צריך לדעת על מהותה האמיתית של התורה. חשוב מאוד שיאמין ויזכור, כי התורה היא חלק מעצמותו וממהותו של הקב"ה, ומשום כך אין היא יכולה להשתנות לעולם.

(המשך תרס"ו עמ' תקכא, לקוטי שיחות חלק יט עמ' 182)

תורת פלאות

מלחמה בשביל ניגון

ואף כל המלחמות בין האומות הוא צורך איזה בירור מהם אף שאין שייכות זה לקדושה. והיינו כענין שאמר הבעש"ט ז"ל שהי' איזה מלחמה ז' שנים בין שני גויים בשביל שיתבררו הקולות מתרועעת המלחמה כו' ויעשה מהם איזה ניגון שיעבור הצדיק את ה' בניגון ההוא כו' וד"ל.

(מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ה ח"א עמוד רא)

מים תחתונים בוכין

אומר הבעל שם טוב . . . איתא בזוהר הקדוש "מים תחתונים בוכין אנן בעינן למהוי קדם מלכא קדישא". כל המעיינות הנה מן היום אשר הקב"ה הבדיל בין מים למים, הנה המים התחתונים בוכין אנן בעינן למהוי קדם מלכא קדישא, שיעשו בהם ועל ידם דבר שבקדושה, כמו רחיצת ידים קודם התפלה, טבילת מצוה, טבילת טהרה לתפלה ולתורה, נטילת ידים עם ברכה בהזכרת שם שמים, מים לשתייה ומברכין עליהם לפנייהם ולאחריהם. מאז ברא הקב"ה את המים, והבדיל בין מים למים, הנה מים תחתונים בוכין אנן בעינן למהוי קדם מלכא קדישא להיות תשמישי מצוה ותשמישי קדושה וטהרה, ובכיתם הלזו של המעיינות יכולה להמשך מאות ואלפים בשנים עד אשר אחד היהודים עובר עליהם ורוחץ ידיו ומברך על נטילת ידים, או שותה לצמאו ומברך תחלה וסוף.

(לקוטי דיבורים ח"ד תקצו, א ואילך)

הכובש את יצרו

הבעש"ט אמר: איזהו גבור הכובש את יצרו, כובש את יצרו אמרו ולא שוברו, כי שבירת היצר אין זה גבורה כלל, כי בשביל לשבור את היצר די ומספיק שכל הישר, והשכל הישר מחייב שצריכים לשבור את היצה"ר, אבל ענין הכבוש הוא להשתמש בכחותיו ובמעלותיו, דרב תבואות בכח שור ומתנהג בתוקף, וזהו איזהו גבור הכובש את הכחות של יצרו ומשתמש בו בקדושה.

(ספר המאמרים תש"ט ע' 92)

פנים בית מדרשו של הבעש"ט הק'

צמאון גופני לאלוקות

"צמאה לך נפשי כמה לך בשרי", פירש מורנו הבעש"ט נ"ע מ"ש ברש"י ז"ל "כמה לשון תאוה ואין לו דמיון", שהתאוות בשרי' מה שהאדם מתאוה מצד טבע הגוף שהטביע הקב"ה בתולדתו אין להם שום דמיון כלל לאותה התאוה שנתאוה דוד המע"ה בבשרו לאלקות.

(ספר המאמרים תש"ג ע' 178)

סור מרע ועשה טוב

"סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו", פירש הבעל שם טוב: בכל דבר גשמי מהדברים המותרים נמצא טוב ורע: הגשמי הוא רע והחיות האלוקי המחיה את הגשמי הוא טוב. האדם המשתמש בגשמי צריך להיות "סור מרע",

לא לרצות את התענוג הנמצא בגשמי, ולהיות "ועשה טוב", לרצות להיות ניזון ולהושע מהחיות האלוקי שבדבר הגשמי. "בקש שלום ורדפהו" - האדם שהוא סור מרע ועשה טוב צריך לבקש ולרדוף לעשות שלום בין הגשמי לבין חיות האלוקי שמחיהו.

(ספר המאמרים אידיש ע' 75, "היום יום" ה מנחם-אב)

ואני - לא אראנו

פירש הבעש"ט "אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה'" - בניחותא: "אם יסתר איש במסתרים ואני - לא אראנו", בשעה שהאדם הוא "ואני", הוא בעיני עצמו "אני", אז "לא אראנו", הקב"ה כביכול לא רואהו.

(לקוטי שיחות ח"ד ע' 1033)

מלאך מיכאל מקנא במצוות ציצית

(מאמרי אדמו"ר הזקן ענינים ע' ריא, הצמח צדק - קיצורים והערות לתניא ע' מז)

וכלשון הזה אמר הבעש"ט ז"ל "אפי' מלאך מיכאל הגדול שבמלאכים היה נותן כל עבודתו והשגתו באלקות אפילו רק עבור ציצית אחת מד' ציציות שיש לכל א' מישראל". כי השגת מיכאל הוא בחינה שבאה בהשתלשלות בעולם הבריאה שהוא בחי' גבול משא"כ בחי' הציצית הן בחי' שער רישיה כעמר נקי שהוא בחי' המשכת אוא"ס ב"ה שלמעלה מהשתלשלות וכן כיוצא בזה בכל המצוות ...

וביאר הרבי מליובאוויטש זי"ע (בהערותיו לקיצורים לתניא):

יש להעיר ממנחות (כח, א) ד' ציציות . . . שארבעתן מצוה א' ר' ישמעאל אומר ארבעתן ד' מצוות. ומה שתפס לדוגמא מצוות ציצית דוקא י"ל:

... (ב) מעניני וטעמי מצוות ציצית שתכלת דומה כו' לרקיע כו' לכסא הכבוד, וא"כ יש מקום לומר שמלאכים שהם ברקיע ולפני כסא הכבוד (ראה במדב"ר פ"ב, ו שמיכאל סובב לכסא) אין זקוקים כלל להזכרה דציצית. ואדרבה הם הרי רואים בתמידיות את העיקר ולא את הדומה לדומה. ולכן אומר דאפילו בזה הרי עבודה למטה בדומה לדומה היא באין ערוך לההשגה למעלה בכסא הכבוד עצמו ...

ג) ד' ציציות הם כנגד ד' חיות המרכבה, והמתעטף בציצית "כאילו מתקין כורסי' לקוב"ה" (ת"ז סוף תי' יו"ד באריכות). והנה מלאך מיכאל הוא, בתמידיות, אחד מחיות המרכבה (זח"ג רט"ז, א' ועוד). ואומר שאעפ"כ היה נותן כל עבודתו כו' - ובזה מדויק ג"כ מה שאמר אחת מד' ציציות, כי אינו אלא אחת מחיות המרכבה ...

רגילות, הרגל והתמדה

משה שילת

קיימים אצלנו כלל ואם כך הרגילות וההתמדה אינה רק צד המשלים לחידוש ושגשוג אלא שהם גם נאחזים זה בזה.

תחושת צמיחה והתחדשות היא בדרך כלל תחושה אהובה ונעימה יותר מאווירה של רגילות והתמדה, אלו משאירות בקרבנו לעתים הרגשת יובש ואפרוריות.

אמנם, שני הדברים הכרחיים ומשלימים האחד את השני. ולכן כדאי לעיתים לשים דגש דוקא על תכונות הרגילות וההתמדה ולשנן את המשקל המשמעותי שלהן לחיינו.

ההבחנה בין הרגל טוב להרגל רע ובין התמדה שהיא צורך חיוני בעבודת ה' לבין שגרה משעממת ומצות אנשים מלומדה, עומדת ביסוד פיתוח החשיבה החיובית לגבי רגילות והתמדה. לאחר שנבין את הצורך בהתמדה נוכל להתחבר אליו בקלות יותר ולשכלל אותו בלי לפגוע במגמת ההתחדשות והרענונות.

בלימוד התורה במיוחד מוכרחים אנו לרגילות, שקידה והתמדה בשילוב עם ההתחדשות והשגשוג ("שטייגען"). מצוות "והגית בו יומם ולילה", ו"ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם" מלמדות אותנו את שני החיובים של ידיעת התורה והכנתה ושל השקידה בתורה בכל רגע פנוי (כהבחנתו של אדמו"ר הזקן בהלכות תלמוד תורה).

באופן כללי יותר נוכל לחלק את שני הנושאים לאהבת ה' בה מורגשת התחדשות וצמיחה לעומת יראת ה', בעיקר היראה תתאה' של "קבלת עול מלכות שמים" שהיא היסוד לרגילות והתמדה, עליה אמרו בפרקי אבות "אם אין יראה אין חכמה" והיא "ראשית העבודה ועיקרה ושורשה" (תניא פרק מ"א). יתר על כן, נראה לקמן שמתוך הרגילות ניתן לגלות כוחות נעלמים ואף לחדש כוחות שאינם

לאבד את המהירות וללמוד תורה בנעימות

כפי שלמדתי אז הוא מתנה מלמעלה. וכתוב "ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה אשר ה' נותן לכם": "ארץ" הוא רצון; "הארץ הטובה אשר ה' נותן לכם" הוא הרצון והחשק בלימוד התורה, ובעבודת השם יתברך. וכשה' נותן "ארץ טובה", חשק ורצון בלימוד התורה, צריך להיות "ואבדתם מהרה". צריכים לאבד את ה"מהרה" וללמוד תורה בנעימות, לענג את הנשמה בנועם התורה.

במלים ספורות אלו בפירוש הפסוק "ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה אשר ה' נותן לכם", שינה הרבי את הטבע שלי, נגזז ממני טבע המהירות והתעורר בי חוש המתנינות. בהסרת המהירות ובקניין המתנינות עשה אותי הרבי למאושר לכל ימי חיי.

(הרבי הרי"ק, ספר השיחות ה"ט, עמ' סד)

סיפר החסיד ר' אליהו־ראובן, שהיה מראשוני חסידי רבנו הזקן: פעם ישבתי בבית־המדרש ולמדתי. באותה תקופה למדתי בהתמדה בלתי רגילה, ובטבעי למדתי בקול רם ובמהירות עצומה. הבנתי ביסודיות את מה שלמדתי, אך למדתי במהירות גדולה.

הרבי ישב בחדר הספרים. כשהרבי עבר לידי, אמר לי שאני אמנם לומד בחשק, אך במהירות רבה. עניתי לו שאני מהיר בטבעי. אמר לי הרבי: צריכים לשנות את הטבע. עניתי לרבי שאינני יכול לשנות את הטבע שלי. אמר לי הרבי: ליהודי יש כוחות והוא יכול לשנות את הטבע שלו בדרך קבלת־עול. וכשאדם מרגיל את עצמו, הרי הרגל נעשה טבע, והטבע שנוצר על ידי הרגילות משנה את הטבע שמלידה. קבלת־עול – אומר הרבי – היא יסוד מוסד בתורה ועבודה. הרבי אמר לי אז שחשק כזה בלימוד התורה

הרגל נעשה טבע

לעיתים נועד ההרגל להוציא ולגלות דברים הנסתרים בנו, דברים שמחמת דקותם ופנימיותם לא יבואו לידי ביטוי אם לא נרגיל את עצמנו לדבר עליהם ולהתבונן בהם. דוגמא לכך היא אהבת ה' כבן לאביו שמתאר אדמו"ר הזקן:

"ואהבה רבה וגדולה... כברא דאשתדל בתר אביו ואימיה דרחים לון יתיר מגרמיה ונפשיה ורוחיה (בן שמשדל אחרי אביו ואמו שאוהבם יותר מאשר את עצמו)... רק שהארה זו היא בבחינת הסתר והעלם גדול בנפשות כל בית ישראל ולהוציא אהבה זו המסותרת מהעלם אל הגילוי, להיות בהתגלות לבו ומוחו, לא נפלאות היא ממך ולא רחוקה היא אלא קרוב אליך הדבר מאוד בפך ובלבך. דהיינו להיות רגיל על לשונו וקולו לעורר כוונת ליבו ומוחו להעמיק מחשבתו בחיי החיים א"ס ב"ה כי הוא אבינו ממש האמיתי ומקור חיינו ולעורר אליו האהבה כאהבת הבן אל האב. וכשרגיל עצמו כן תמיד הרי ההרגל נעשה טבע" (פרק מ"ד)

הרגל נעשה טבע שני

בכוחו של ההרגל אף להטביע בנו כוחות חדשים

שלא היו בנו כלל מקודם, ולהטביעם בנו כטבע שני. בהקשר זה הדבר הראשון המוזכר בתניא הוא הבינוני שמצד טבעו אין הרע מאוס באמת אצלו, אבל הוא יכול להתרגל בזה כטבע השני לו:

"אין כל אדם זוכה להיות צדיק ואין לאדם משפט הבחירה בזה כל כך להתענג על ה' באמת ושיהיה הרע מאוס ממש באמת..."

בזה משפט הבחירה והרשות נתונה לכל אדם: למשול ברוח תאוותו שבלבו ולכבוש יצרו שלא יהיה רשע אפילו שעה אחת כל ימיו...

אך אף על פי כן צריך לקבוע לו עיתים גם כן לשית עצות בנפשו להיות מואס ברע כגון... וההפך להתענג ולשמוח בה' ע"י התבוננות בגדולת א"ס ב"ה כפי יכולתו, אף שיודע בנפשו שלא יגיע למדרגה זו באמת לאמיתו כי אם בדמיונות, אעפ"כ הוא יעשה את שלו... ועוד שההרגל על כל דבר שלטון ונעשה טבע שני" (פרק י"ד)

הדבר השני המוזכר בתניא הוא בקשר ללימוד תורה שיש מי שהוא מתמיד בטבעו (מצד תגבורת ה'מרה שחורה') ויש מי שאינו מתמיד בטבעו (מצד תגבורת ה'מרה לבנה'), אך הוא יכול להרגיל עצמו בזה:

"שהוא מתמיד בלמודו בטבעו על ידי תגבורת המרה השחורה... וכן אף מי שאינו מתמיד בלימודו

שיטתו באהבת ישראל

הבעש"ט שם טוב

בכתבי אדמו"ר חב"ד

השער הראשון

כ"ק אדמו"ר הצ"צ אמר בשם אדמו"ר הזקן שאמר על ה"סבא" - הכוונה על הבעש"ט נ"ע - שכל מה שפעל הוא לגלות מהו יהודי. אחרי כל התורות והסודות ששמעו מרבה הבעל שם טוב, שאפילו נאצלים ופרצופים העליונים היו מאחלים לעצמם לשמוע אותם, הנה העיקר מה שהבעל שם טוב גילה הוא מהו יהודי.

(ספר השיחות תש"א עמוד צ"ח)

כ"ק מורנו הבעש"ט אמר: אהבת ישראל היא השער הראשון המוליך אל חצרות הוי"ו.

(ספר השיחות תרצ"ו עמוד 20)

הרב המגיד אמר: מרגלא בפומיה של הרבי הבעל שם טוב: אהבת ישראל היא אהבת המקום, "בנים אתם לה' אלוהיכם" - האוהב את האב אוהב את הבנים.

(אגרות קודש אדמו"ר מהור"צ ח"ג ע' תקנ"ד, היום יום כד אב)

מאמר הבעל שם טוב: כל יהודי יקר להקב"ה, כמו בן יחיד שנולד להוריו לעת זקנותם, ובמדה מרובה מזה.

(היה שגור בפיו של הרבי זי"ע בשם הרבי הקודם)

אנחה בקצה העולם

בעל חוש יכול להבין ולצייר לעצמו את אהבת ישראל של מורנו הבעל שם טוב. מורנו הבעל שם טוב התפלל וערך "פדיון

נפש" כשמישהו היה שרוי בצער, ולא רק במכירו, אלא שמע והרגיש באנחה יהודית גם כשהנאנח היה בקצה העולם. מורנו הבעל שם טוב מסר את נפשו על אהבת ישראל, אפילו למי שלא הכיר אותו כלל.

(ספר השיחות ת"ש עמוד קי"ח)

מאמר הבעש"ט באחת משיחותיו הקדושות: הנני מעיד עלי שמים וארץ, אשר במשפט הקשה שהי' על איש אחד בבית-דין של מעלה והוא איש פשוט שלא ידע רק להתפלל ולאמר תהלים, והי' מופלא באהבת ישראל בכל כחות נפשו: במחשבה שחשב תמיד באהבת ישראל, בדבור שהי' מדבר באהבת ישראל ומעשה שהי' מהנה לכל אחד מישראל כפי כחו, הצטער בצערו של כל אחד מישראל בין איש ובין אשה ושמח בשמחתו, ופסקו בבית-דין של מעלה חלקו בגן עדן בין הצדיקים הגאונים שאמרו רז"ל שהם אוהבי ישראל.

האנחה שיהודי נאנח על צערו של יהודי אחר - שוברת את כל מחיצות הברזל של המקטרגים, והשמחה והברכה שיהודי שמח בשמחתו של עוד יהודי ומברכו - מקובלת אצל השי"ת כמו תפלתו של ר' ישמעאל כהן גדול בקדש הקדשים.

(ספר השיחות תש"ג עמוד 161)

פוסק על עצמו

מקובל בשם הבעש"ט דכל הפוסק איזה דבר

על חבירו הן לטוב והן לרע - הוא פוסק על עצמו. כגון, האומר עבור מעשה הטוב או דיבור הטוב שעשה או דיבור זולתו מגיע לו שיעזרהו השי"ת בהדרוש לו, או אומר בעד הלא טוב שעשה או דיבור חבירו מגיע לו כך וכך, הנה בכל דבריו אלה הוא פוסק על עצמו, בין לרע ובין לטוב, והמצדיק דין שמיים על זולתו ואינו מצטער ומעורר עליו רחמים הנה כדיבורו זה מקטרג על עצמו שמעיינים במעשיו ובדיבוריו, והמשתתף בצערו של חבירו ומעורר עליו רחמים בא על שכרו.

(הוספות לכתר שם טוב, אות קמ"ו)

תורה שאין עמה מלאכה

מורנו הבעש"ט אמר על מאמר חז"ל "כל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטילה", מלאכה משמעותה התעסקות, כל תורה שאין עמה מלאכה, התעסקות באהבת ישראל, סופה בטילה, כל שטיקעל תורה שלומדים ואינה מביאה למלאכה - זאת אומרת לאהבת ישראל - תורה זו אינה תורה.

זוהי אחת מהג' תורות ששמע הגאון הצדיק ר' לוי יצחק מברדיטשוב. התורות ששמע הרב מברדיטשוב ממורנו הבעש"ט עוררו אצלו התגלות עצם נשמתו הקדושה, שעם עבודתו הקדושה במסירת נפש להמליץ טוב על כל בן ובת ישראל זכה הוא להעמידו בהיכל הזכות.

(ספר השיחות ש"ת ע' 115)

בטבעו רק שהרגיל עצמו ללמוד בהתמדה גדולה ונעשה ההרגל לו טבע שני, די לו באהבה מסותרת" (פרק ט"ו)

וישנו דיוק יסודי בפרקים אלו, שאמר המשפיע הרב שניאור זלמן גופין: בפרק מ"ד אומר ש"ההרגל נעשה טבע" ואילו בשני הפרקים הנ"ל נאמר "טבע שני" (שתי הלשונות האלו מופיעות בספרי הקדמונים).

וההסבר: "הרגל נעשה טבע" משמעותו שההרגל מגלה את הקיים מכבר בפנימיותו, אלא שהופכו לטבע המוטבע והפעיל בנו; אולם הרגל שנעשה "טבע שני" היינו שהוא נגד טבענו, אלא שעל ידי ההרגל מצליחים אנו להטביעו בנו כטבע שני, הנוסף על הטבע הטבעי והראשוני יותר, שבמקרים מסויימים קשה מאוד לשנותו.

וכך הם הדברים שעליהם מדבר אדמו"ר הזקן בפרקים אלו: מיאוס ברע באמת אצל הבינוני או כוח ההתמדה במי שאינו מתמיד בטבעו - אלו דברים נגד טבע האדם. ומכאן נבין גם שמכיון ש"טבע שני" זה אינו טבוע בנו כטבע הראשון, אלא נוסף ושולט עליו, צריך להיזהר ולעמוד על המשמר שלא יתגבר הטבע הראשוני.

•

להתרגל מתוך גדלות

למרות כל המעלות הנ"ל ברגילות, ישנו הרגל שהוא בעייתי. אין צריך לומר הרגלים רעים, אלא אפילו הרגלים טובים, רק שהם יכולים חלילה לחסום את האדם מלהתקדם ולהתחדש:

"אבל עבודה בלי התעוררות דחילו ורחימו (אהבה ויראה)... הרי עבודה זו נשארת למטה בעולם הפירוד הנקרא חיצוניות העולמות ואין בה כח לעלות וליכלל ביחודו יתברך... והיינו אפילו אם אינו עוסק שלא לשמה ממש לשום איזו פניה ח"ו אלא כמ"ש ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה, פירוש מחמת הרגל שהורגל מקטנותו שהרגילו ולימדו אביו ורבו לירא את ה' ולעבודו" (פרק ל"ט)

כאן מלמד אדמו"ר הזקן שעבודת ה' צריכה להיעשות לשמה ממש ולא מספיק רק שהיא לא נעשית שלא לשמה, דהיינו עשיה שהיא מתוך הרגל ומצוות אנשים מלומדה.

ההרגל החיובי והרצוי הוא הרגל שאדם מרגיל עצמו "בגדלותו" מתוך בחירה והבנה במעלתו ובחשיבותו העצומה בעבודת ה'.

מתולדות חייו

הרב ר' אברהם אביגדור

מדוע דווקא אחיה השילוני

ביאור הרבי מליובאוויטש זי"ע

א. ביאור שייכות הבעש"ט ואחיה השילוני שהוא דווקא היה רבו, יש להעיר ממאמר רשב"י, בעל פנימיות התורה, שיפטר כל העולם מן הדין עד ימות המשיח אם יצטרף אחיה השילוני עמו (כן היא גירסת הירושלמי ברכות פ"ט ה"ב. ב"ר פל"ה, ב. פסיקתא דר"כ פ"סקא ויהי בשלח). ויש לבאר זה על פי מה שכתוב בלקוטים שבסוף ספר הגלגולים להאריז"ל, כי רשב"י היה גלגול אחיה השילוני, ועד ימות המשיח שאז יפקון ישראל מן גלותא ברחמי על ידי שיטעמו מספר הזהר שהוא חיבורא דילך - של רשב"י - כמש"כ בזח"ג קכד, ב. ואם כן הוא הדין להבעש"ט שכשיפוצו מעינותיו חוצה קאתי משיח וכמו שכתוב באגרת הבעש"ט הידועה.

ב. והנה בתולדות יעקב יוסף פ' בלק כתב: אחיה השילוני שקיבל ממשנה רבינו ע"ה והיה מיוצאי מצרים ואח"כ מבית דינו של דוד המלך ע"ה והיה רבו של אליהו הנביא ורבו של מורי זלה"ה, עכ"ל. משמע קצת דוה שהיה רבו של הבעש"ט שייך למה שהיה רבו של אליהו הנביא. וי"ל ע"פ הנ"ל, דאליהו הנביא ענינו הכנה לביאת המשיח, לקרב את הרחוקים וכו' וכמו שנאמר הנה אנכי שולח לכם את אלי' הנביא לפני גוי' והשיב לב גוי' (משנה סוף עדיות ובכ"מ) וזהו ג"כ מעניני הבעש"ט: אהבת ישראל אפילו לזה שנמצא בקצוי תבל, וגם הפשוטים ביותר. והפצת המעניות, שזהו הכנה וכלי לביאת המשיח (ראה שיחת שמח"ת תר"ץ).

ג. ומה שרבו הוא דווקא אחיה השילוני - אולי אפשר לומר מפני שהוא ניבא על הפירוד בישראל לשתי ממלכות וכו' והפירוד הזה גרם לעשיית העגלים והגלות וכו' אשר כל זה יתוקן בביאת המשיח ש"לא יחצו עוד לשתי ממלכות עוד ולא יטמאו עוד בגילוליהם גוי' וטהרתי אותם גוי' ועבדי דוד מלך עליהם" (יחזקאל לז).

ד. השייכות דח"י (= חיה יחידה, שאחיה השילוני נקרא ע"י הבעש"ט "הבעל ח"י") לפנימיות התורה ולמשיח מבוארת ע"פ הידוע דסוד דפרד"ס דתורה הוא באצילות, חיה. ומשיח הוא חיה יחידה.

לקוטי שיחות חלק ב' עמ' 512

קטנים ומרגילים לברך עליהם והי' עונה אמן
אחר ברכותיהם בדבקות עצומה.
ליקוטי דיבורים חלק ג' עמ' תקכ"ז

- **בן עשרים ושש בח"י אלול תפ"ד פסקו למעלה שאחיה השילוני יתגלה אליו וילמדו**
- **בן שלושים ושש בח"י אלול תצ"ד התגלה**

בו כיום מלאו עשר שנים ללימודו והדרכתו של אחיה השילוני את מורנו הבעל שם טוב. במשך עשר שנים אלו הנהיג מורנו הבעל שם טוב את עדת הצדיקים הנסתרים. וכשנשלמו עשר שנות הלימוד הנה בח"י אלול תצ"ד על פי תוקף הוראת ודרישת מורו אחיה השילוני נתגלה כ"בעל שם טוב" עושה נפלאות ומגלה עמוקות.

- **בן ששים ושתיים שנה בחג השבועות תכ"ך נסתלק, זי"ע ועל כל ישראל**

עשרים ושש שנים נמשכה נשיאותו של הבעל שם טוב וביום ראשון של חג השבועות ביום הרביעי בשבוע בשנת תק"ך ניטלו המאורות ונסתלק בן ששים ואחד שנים שמונה חודשים ושמונה עשר יום.

ליקוטי דיבורים חלק א' עמ' קל"ז

- **נולד בח"י אלול תנ"ח**
- **בן שלוש שנים הכיר את בוראו**
- **בן חמש שנים התייתם מאביו**

בהיותו בן חמש, נשאר מורינו הבעל שם טוב יתום מאביו הקדוש, שנפטר בהשאירו לו הצוואה הקצרה הבאה:

בני ! אומר הגאון הצדיק הישיש ר' אליעזר כשכבו על מיטת חוליו, ברגעים האחרונים לחייו בעולם הזה, אל בנו יחידו בן החמש:

אל תירא מאף אחד ומשום דבר בעולם, כי אם מהקב"ה בלבד. אהוב בכל עומק לבך ובלהב נשמתך כל יהודי בלי הבדל מי הוא ואיך הוא. בצוואה קצרה זו, מסר האב הקדוש לבנו יחידו בן החמש, את ה"צידה לדרך" לכל החיים.

ספר השיחות תש"א עמ' 153

- **בן עשר שנים בשנת תס"ח נכנס לעדת הנסתרים**
- **בן ארבע עשרה בשנת תע"ב יסד את שיטתו**

נרד מכפר לכפר ומישוב לישוב לשמוע ולגרום שיהודים, אנשים נשים וטף, יאמרו "השבח להשי"ת" ו"ברוך השם". היה לבוש בבגדי כפרי והיה נמצא תמיד בחברת אנשים פשוטים ומחזק אותם בעניני אמונה פשוטה ומרגילים שלא ילמדו מהנכרים יושבי הכפרים ומרגילים לשמור לשונם מלשון הרע רכילות ודיבורי קללה. מחלק אגוזים ותפוחים לילדים

איה האדם שבך

מכתב מאדמו"ר הריי"ץ ליהודי שעמל בתורה בצעירותו ופנה לעסקים ללא הקפדה על קביעות עיתים ללימוד

קטעים שנכתבו במקור באידיש תורגמו כאן ללשון הקודש

ב"ה, כ"ט תשרי תרצ"ט
אטוואצק
שלום וברכה!

מכתבו במועדו הגיעני וברכתיו ואת זוגתו תי' ואת בנם שי' ומשפחתו ומשפחת זוגתו תי' בברכת שנה טובה ומעושרה ברוב טוב בגשמיות וברוחניות. אמנם בימי המועדים אין הזמן גרמא לענות על מכתבים. במשך השנה שעברה כאשר לא קבלתי מענה על מכתבי אליו, שאלתי וחקרתי עליו אצל דודו שי', ואצל גיסו שי', וגם בקשתים כי יכתבו אליו בשמי שהנני מתעניין לדעת מהנעשה אתו עמו בגשם וברוח, ושניהם כאחד הודיעוני כי קיימו בקשתי, ומאתו לא התקבל שום ידיעה מה שציער אותי במאד,

האם ככה נבלע בענייני מסחר וקניין עד כי אין לו אף שעה קלה לכתוב מכתב להודיע מהנעשה אתו. וביותר מה שציער אותי, ומצער אותי במאד מאד, אשר אם כי טרוד ומוטרד שאין לו זמן גם לכתוב מכתב פעם באיזה חדשים, אם כן מה נעשה עם

קביעת עתים לתורה אצלו ובשבת קודש, ויום טוב, אשר צערי זה מכריח אותי לכתוב אליו. לא אפונה כי יודע הוא אשר הלכה מפורטת וחמורה מאד כי כל אחד ואחד מ ישראל, בין עשיר בדעה ובין עני בדעה, בין עסוק במסחר וקנין ובין פנוי מעסקיו, בין בריא ובין ח"ו חלוש, מחוייב בלימוד התורה, בכל יום ויום בלי שום תירוץ בעולם כלל וכלל, כפי שכתב מורינו נ"ע בהלכות תלמוד תורה.

חיוב זה דלימוד התורה מלבד שהוא מצוה דאורייתא כמ"ש הרמב"ם דבתלמוד תורה יש שני מצות, ראשונה ללמוד התורה, שני' לכבד לומדי' ויודעי', הרי דלימוד התורה היא מצוה דאורייתא, הנה מלבד זאת הרי לימוד התורה נוגע בנפש האדם ממש ובנפשות אנשי ביתו וקיום ביתו.

דכאשר האדם לומד התורה הוא עומד על איזה גובה ויש לו תעודה ומטרה בחיים, הוא יודע לשם מה הוא חי ויש לו ענין בחיים, ומיום ליום עולה בידיעת התורה וביראת שמים.

והתחיל לבכות בבכיה עצומה, באומרו רק תיבות אלו אי רבי, אי רבי. חזר על זה כמה וכמה פעמים בזעקה חרישית, מעומק פנימית נקודת לבבו, מה שעשה רושם אדיר על כל המסובים

ובפרט מי אשר בשיעורי לימודיו הוא קובע לו גם לימוד החסידות איזה זמן בכל יום, או פעם בשתי ימים או פעמיים בשבוע, הרי תבלין זה נותן לו טעם לשבח הן בגוף ועצם לימוד התורה אשר בעת לימודו אינו אצלו כלימוד ענין שכלי בלבד אלא יודע ומרגיש אשר זהו חכמתו של הקב"ה, והן בפעולתה לקיים את דיני התורה ביראת שמים.

זאת אומרת אשר לימוד החסידות גם מעט היא פועלת הבהקת המאור של תורה, והמאור שבתורה הנגלית מאיר לו בכלל באופן אחר לגמרי, זהו אור אחר. . . .

מה שהרגישו לאחר הלימוד

בשנת תר"ה ביומי דחנוכה הזדמנו בלויבאוויטש החסידים הגאונים המפורסמים הצדיקים הרב ר' אייזיק מהאמיל, הרב ר' הלל מפאריטש והרב ר' אייזיק מוויטעבסק נשמתם עדין, ובאחד התועדות שהי' ביניהם הסתובבו הדברים על אודות ראשית התקרבותם של השלשה גאונים הנזכרים אל עדת החסידים.

כל אחד ואחד מהשלשה הנזכרים סיפר בארוכה העילות והסיבות אשר סיבב עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות אופן קירובם אל עדת החסידים כפי האמור בהרשימה.

הגאונים החסידים ר"א מהאמיל, והר"ה מפאריטש, היו גם אבותם מבני החסידים, אמנם הגאון החסיד הר"ה מוויטעבסק הי' מבעלי היחס בעדת המנגדים. באחת הנסיעות שהי' רבינו הזקן נ"ע במינסק, הי' הוא - הר"ה - מאותם האברכים העיליים שהתדבקו בהוד כ"ק רבנו והלך אחריו לליאזנא, ונהי' לחסיד נלהב.

החסיד הגאון ר"א מהאמיל שואל את החסיד הגאון הר"ה מוויטעבסק, מה ההבדל בין התורה שלמדתם אצל הגאון ר' זעמלע הצדיק, והתורה שלמדם אצל הרבי בליאזנא?

הר"ה מוויטעבסק: פרט לכך שהיה הבדל בעצם הלימוד, הרבי בשכלו הבהיר והגאון פקח את העיניים כיצד ללמוד, עיקר ההבדל בא לידי ביטוי לאחר הלימוד.

והתחיל לבכות בבכ' עצומה, באומרו רק תיבות אלו אי רבי, אי רבי, שחזר על זה כמה וכמה פעמים

בזעקה חרישית, מעומק פנימית נקודת לבבו, מה שעשה רושם אדיר על כל המסובים.

הר"ה מהאמיל: במה בא לידי ביטוי ההבדל לאחר הלימוד?

הר"ה מוויטעבסק: עודנו מתמוגג בדמעותיו ובגניחותיו, וכשהגיע במעט, ממשיך דיבורו בקול רועד מהתרגשות פנימי ומבכ' לבבי.

ההבדל בא לידי ביטוי לאחר הלימוד, כאשר הלכו משיעור של הדוד ר' זעמלע הצדיק, היתה תחושה של התעלות עצמית, ברוך השם יודעים עוד פלפול גאוני ועוד חידושי תורה גאוניים, אבל כאשר הלכו משיעור של הרבי, חשו שבורים מכך שאין מושג כלשהו במאור שבתורה ומהחומרות של חוסר ההרגשה בנותן התורה ברוך הוא.

הסיפור הזה מעיד שחסידות מאירה יותר את המאור שבתורה והמאור שבתורה חודר בפנימיות מוחו ופנימיות לבו ומאיר את החשיכה שלו.

. . .

שלא לאבד את הבית

בכל אדם יש האור והחשך הפרטי שלו, מה שאין אדם יודע מה בלבו של חברו, ואיזה דבר מעיק אותו ומיצר לו, כי דעות בני אדם שונות המה, הנה המאור שבתורה מאיר את החשך שלו ומעמידו על הגובה הראוי לו.

ודבר ידוע אשר גופא בתר רישא גרירא, האיש הוא רישא דביתא, וגופא הם אשתו ואנשי ביתו בתר רישא גרירא, דכאשר האיש יש לו קביעות עתים לתורה, הנה לבד זאת אשר יש לו חשיבות בביתו - כי סוף סוף הנה כל בני ובנות ישראל, ד' עליהם יחיו, הם אוהבי ותומכי תורה בעצם נקודת לבבם - הנה לבד זאת הרי התורה מאירה בביתו.

בכך שהחומש, הגמרא, התניא והשולחן ערוך מונחים על השולחן - אינם עומדים בארון, אלא הספרים מונחים על השולחן ומחכים עד שבעל הבית יבוא - אור התורה מאיר בבית.

אור התורה של הבעל-עסק הלומד בכל יום ויום נרגש בכל ענייני הבית של כשרות, צניעות ועוד

ובהדרכה של הילדים בפרט.

דבר מפורסם מוחשי, אשר קובץ על יד ירבה, דמי שהוא לומד פרק אחד שחרית ופרק א' ערבית ובהימים שהוא פנוי מעבודת עסקו מוסיף על זמן לימודו, ובפרט ש"ק וי"ט אשר במשך הזמן הנה נתעלה בעילוי אחר עילוי.

כי קביעת עתים לתורה בכל יום ויום פועלת שהוא מתעדן, ביתו מתעדן ובדרך ממילא הנה הדרת הבנים והבנות הם בדרכי אהבת התורה וחיבת הקודש, וזוכים לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות ביראת שמים.

אבל כאשר אין קובעים עתים לתורה, הנה מלבד זאת שהוא עצמו מתגשם רחמנא ליצלן ויורדים מדחי אל דחי, שנעשים ריק מכל ענין שכלי ומתגשמים במאד, ובני הבית נעשים חומריים ונחותים, לבד זאת מאבדים את כל החשיבות בעיני בני הבית ונאבד ר"ל כל רגשי קדש, כל אורות הקדושה מחשיכים ר"ל, וח"ו וח"ו שיורדים לדיוטא התחתונה אשר נמשלו כבהמות נדמו, אשר ח"ו רק החיים הגשמיים הם העיקר.

• • •

שעה חסידית

והנה רוב הבעלי עסקים מכירים בהאמת ומוודים כי צריכים לקבוע עתים לתורה אבל טוענים המה כי אין עתם בידם וטרודים המה במאד עד כי גם כבד להם להתפלל בצייכור, ומה גם ללמוד בכל יום. בההתועדות דחג החגים - י"ט כסלו תר"ס, חארוקוב - דיבור הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע על אודות נחיצת הלימוד דא"ח בכל יום ויום גם לבעלי עסקים, והטרודים ביותר פעמים ושלש בימי השבוע ובשבת קדש.

אחד מגדולי הבעלי עסקים בן תורה מגזע היחס, אמר:

רבי, אין זמן, עסוקים מאוד...

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק: למה דווקא לכך שצריך ללמוד חסידות אין זמן, שלא יהיה זמן לאכול, לישון, לדבר דברים בטלים.

הסוחר: רבי, לא אוכלים, לא ישנים, טרודים.

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק: אילו היו מקדישים את הזמן, במידה שבה לא אוכלים ובמידה שבה לא

ישנים, ללימוד, היה נעשה עולם מואר.

אינני בעל הזי"ה ואינני הולך בגדולות ובנפלאות ואינני דורש דברים של מסירות נפש, אבל הנני דורש שעה חסידית, כמבואר בענין "יפה שעה אחת", שעה מלשון פני"ה, וזו השעה שאני דורש, פני"ה אל הקב"ה, שהעצם יהי שקוע בכך בגלוי, ובאשר לזמן - די בשעה, חצי שעה, כל אחד לפי יכולתו.

הקשיבו יהודים: אתם מחפשים פרנסה. רואים במוחש שכאשר עיור מחפש, הרי כמה שימשש בידיו וברגליו, יהי' לו קשה למצוא משהו, כאשר הקב"ה פוקח את העינים מגלים ורואים את הפרנסה והולכים ולוקחים, ואילו אצל העיור ר"ל הזמן הולך לאיבוד בחיפושים ולבסוף איננו מוצא, ואילו מי שרואה מגיע לכך בקלות ובמהירות.

אלקות אומרת: נרי בידך ונרך בידך, אם אתה שומר את נרי אני שומר את נרך. נרו של הקב"ה הוא תורה ונרו של האדם היא הנשמה. אם אתה שומר את נרי, כאשר לומדים נגלה שבתורה ופנימיות התורה, הרי אני שומר את נרך, שאור הנשמה יאיר לו, הן את החושך שלו והן את חלקו בעולם, ונעשה לו אור והשי"ת פוקח את עיניו והוא רואה את פרנסתו. יהודים שמחפשים פרנסה, עליהם לחפש זאת בתורה בכלל, בתמכין דאורייתא בממונו ובגופו בהחזקת והרבצת התורה, בלימוד התורה בנגלה ובפנימיות התורה בבית המדרש ובשטיבל.

למותר להגיד כמה מן הצדק יש בדברי קדש אלו, על אכו"ש ושינה יש זמן לכל בעל עסק גם הטרוד ביותר ורק על קביעות עתים לתורה אין זמן.

ובמוחש רואים אנחנו אשר כמה בעלי עסקים הטרודים במאד מבליים זמן בכל יום על דברי הבל ובטלה, והכל עולה בחשבון של טרדה, ואין זה אלא לפי דאין לומדים תורה מתגשמים במאד ואין מרגישים בירידת מהותם, כאשר לא לומדים מתגשמים מאד ולא חשים בירידת המהות האישית.

ובאמת הנה מי שיש לו מוח בקדקדו ומתבונן במעמדו ומצבו של הבעל עסק בשכל בריא וישר, הלא יראה הפחיתות ושפלות הירידה הגדולה והעצומה, לשעה של לימוד תורת ה' אין לו זמן, ושעות לבטל בדברי הבלים יש לו.

והנה כל זה הם טענות לאנשים פשוטים אשר הם בעצמם אינם יכולים ללמוד ורק יכולים המה

להשתתף באיזה שיעור הנלמד ברבים, אבל לבני תורה אשר יכולים ללמוד בעצמם ועוזבים מקור מים חיים ועוסקים כל ימיהם לרבות הלילות רק בעסקיהם הגשמיים ואין להם קביעות זמן ללמוד בכל יום הנה לא זו בלבד שהוא העדר קיום מ"ע דלימוד התורה אלא עבירה היא בידם.

• • •

איה האדם שבן

בדא"ח מבואר ענין מצוה ועבירה, דמצוה פירושו צוותא וחיבור, דהמצוה היא חוט המקשר את המצוה עם המצווה, היינו דע"י קיום המצות, הנה מתעלה המצווה ונכנס ברשותו של המצוה ומתחבר עמו, והיפוכו עבירה, דע"י שעובר על רצון ה', הרי הוא ח"ו עובר מרשותו של הקב"ה לרשות הקליפות וסטרא אחרא.

והנה כל אדם באשר הוא אדם, יודע ומבין ומשיג שיש לו תעודה בחיים, והאם אפשר הדבר אשר בחיר הנבראים יהי' לו ח"ו תכלית אחד עם הבעל חי, להחזיק את גופו, ואדרבא הבע"ח מוצאים מחיתתם בריחה

ושלא ביגיעה, ובחיר הנבראים צריך יגיעה וטרדא, הלא דבר הוא.

בקיץ תרנ"ח באחד המסעות אשר נסע הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע מליובאוויטש אל הנאות דשא - באליווקע, שהי' נוסע בכל יום שני בשבוע לבקר את כבוד אמו הרבנית הצדקנית זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע ולקבל אורחים על יחידות - הנה באחד הבאות אשר באמצע הדרך השקה שאול העגלון את סוסיו, ויהי כאשר כלו לשותות והעגלון ישב לו על הרוכן, הצליף בשוטו על גב הסוסים ויאמר:

שוטים, סבורים אתם שנתתי לכם לשותות בשבילכם, כדי שהקש והתבן שאתם זוללים יהיו בתוספת טעם. לא, נתתי לכם לשותות כדי שיהי' לכם יותר כח וחשק לסחוב את העגלה.

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, נעשו פני קדשו רצינים מאד, ושעה נכונה ישב מתעמק במחשבה, ואחרי כן הואיל לאמר, אפילו שאול העגלון מבין שנותנים לסוסים קש ותבן ולאחר

מכן מים לשתי' וקינוח, אין זה כדי שהסוסים יהנו יותר מהקש ומהתבן, אלא כדי שיהיה להם כוח וחשק לסחוב את העגלה.

הרבי [אדמו"ר הזקן] אמר לסבא [אדמו"ר הצמח צדק] שבמעזריטש אמרו בשם הבעש"ט שדבר שיהודי שומע ורואה, אפילו דברים פשוטים בעיניו עולם, הכל הוא הוראה בעבודת השם.

ישנה מרכבה, מרכבת עמינדב, וכל ישראל צריכים לסחוב את העגלה ע"י תורה ועבודה, וכדי שיהי' כח לסחוב את העגלה, נותנים את כל הענינים הגשמיים בצרכי בני אדם, אבל אסור לטעות חלילה שהקש והתבן הם העיקר ולהתענג על כך.

וכדי שהסוסים לא יטעו, שאול העגלון מצליף בהם. אכן, הצלפה שוללת טעות, אבל זהו פתרון לסוסים בלבד, ואילו לאדם להבדיל הצלפה ח"ו היא דבר נחות מדי ושובר, לאדם די ברמז ובהתעוררות של חבר טוב.

ההתעוררות צריכה להיות בכך שיש להזכיר על כך שהוא אדם, ואדם צריך לדעת שהוא אדם, וזה עצמו מחזיק אותו במעמד ומצב טוב.

הרבי אמר פעם: לאחר שאדם הראשון חטא בעץ הדעת, הרי לפני שהשי"ת הוכיח אותו, הוא אמר לו: אדם

דבר מפורסם מוחשי, אשר קובץ על יד ירבה, דמי שהוא לומד פרק אחד שחרית ופרק א' ערבית ובימים שהוא פנוי מעבודת עסקו מוסיף על זמן לימודו, אשר במשך הזמן הנה נתעלה בעילוי אחר עילוי

איכה, היכן הוא האדם?

בכל מעמד ומצב יש לזכור את היותו אדם ומי שזוכר את היותו אדם לא במהרה יכשל ואם הוא כן נכשל, יותר קל לו לבוא לדרך הישר.

ועתה אתה יקירי, אדם איכה, אי' האדם שבך, התבונן בהעבר שלך, שקדת ועמלת הרבה שנים בתורה, ואביך החסיד נ"ע אשר מסר נפשו עליך, ואתה היית נחמתו בחיים חיותו ותקותו לעלמא דאתי, ומכיון שנכנסת בעיני עסק ומסחר וקנין עזבת מקור מעין מים חיים, ונטבעת במצולות הטרדות עד כי שכחת צור מחצבתך.

אנא יקירי, רחם על עצמך על רעיתך תי' ועל בנכם שי' וחוס על נשמת אביך החסיד נ"ע, ובלי שום טענה ומענה תקבע עתים לתורה לימוד עיוני בכל יום מימות החול, וביום הש"ק להוסיף ללמוד בשקידה עצומה, והשי"ת יעזור ותצליח בענייך ותגדלו בנכם שי' לתורה חופה ומעש"ט מתוך פרנסה בהרחבה גדולה בגשמיית וברוחנית. הרו"ש ומברכך.

לזכות

הרב הלל דוד
ורעייתו **שטערנא שרה**
וכל משפחתם שיחיו
קרינסקי

לברכה והצלחה בכל מעשה ידיהם

לזכות

ר' אפרים ורעייתו **רות**
ר' אליהו ורעייתו **שירן**
ר' ישראל ורעייתו **חנה**

וצאצאיהם שיחיו
יליזרוב

לברכה והצלחה בכל מעשה ידיהם

בחסות:

תכשיטי
פנינים איכותיות

מגדל היהלום מתחם הבורסה רמת גן

03-6132770

www.pearls.co.il

לעילוי נשמת

החסיד **ר' שלום דובער**

בן הרה"ח אברהם לויק ז"ל
נלב"ע ביום הולדתו
כ"ו כסלו תשנ"ה
ת.נ.צ.ב.ה.

...

לזכות בנו **שמואל**
ורעייתו **טליה**

וצאצאיהם: מוריה, אפרת, שלומית,
ריעות ושלום שלמה

סלוין

יו"ל ע"י: **תורת חב"ד לבני הישיבות**

טל' 03-9604637 • פקס' 15339604637 • דואר אלקטרוני: toratchabad@mehadrin.net

עריכה: משה שילת, אליהו קירשנבאום • עיצוב: רמי שרעבי